БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят Үнэн

№ 167 (8999) ИЮЛИИН 18 СУББОТО 1959 он

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

Сэн 20 мүнгэн.

К П С С-э й о б к о м д о

Зэдын, Ториин аймагуудай колхозуудта тэжээл бэлэдхэлэй хангалтагүйгөөр ябажа байһан тухай

КПСС-эй Зэдын, Ториин айкомуудай секретарьнар эд Барьядаевай, Марковай тоосоо шагнаад, эдэ р аймагуудай колхозуудта, совхоздо үбһэ хуряал- силос даралга тон хангалтагүйгөөр ябажа байна э партиин обкомой бюро тэмдэглэбэ. Үбһэндэ йтожо оробошье, хүдэлмэреэ түргэдхэнэгүй.

Кэл соо хүрөөд үлэхэ үбһэ тэжээл бэлдэжэ аба- н тулада бүхы арга боломжонуудаа элсүүлхын ндо партиин айкомуудай, олон колхозуудай хү- бэрилэгшэд сагай уларилай һайнда, үбһэнэй һай- р ургажа байһанда найдаад, һанаа амар һууна. энһээ боложо ниитынгээ бүхы малда гүйсэд хүрэ- үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ хэрэгтэ харюусалгагүйгөөр даха тон тэсэшэгүй баримтанууд үзэгдэнэ.

Кэл хахад соо хүрэхэ шэмэтэ тэжээл бэлэдхэхэ й Кударын аймагай «Путь к коммунизму» кол- ойхидой хандалгатай зоноо танилсуулха, бодото жээ абаха талаар партиин айкомууд зохихо хү- лмэри ябуулаагүй. Аймагай колхозуудта шэмэтэ жээл бэлэдхэхэ түсэб багаар табигдаһан зандаа, н бүдүүн тэжээл бэлэдхэхэ түсэб багаар табигдаа. Үнөө силос дараха, үбһэ сабшаха хүдэлмэридэ шина, техникэ муугаар хэрэглэгдэнэ, ажал хэжэ дахаар аад, гараар үбһэ сабшалгада хабаадуу- гдадаггүй хүнүүд олон, силос дараха шэнэ нүхэ- нүүд малтагданагүй, түхеэрэлгэнүүд бэлэдхэгдэнэгүй, өөһэдынгөө отара, гүүртэнүүдэй малда эдюулхэ үбһэ хуряалгада малшад ябуулагданагүй.

Үбһэ тэжээл ехээр бэлэдхэжэ абаха хэрэгтэ партиин Зэдын, Ториин айкомуудай бюро хайша хэрэгээр хандана, зөөбэриин тэжээлдэ найдадаг зарим колхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй буруу һаналые элирүүлжэ, шанга хэмжээ абанагүй, өөрынгөө хара амиие хаража, ниитэ зоной аша туһада юушье хэдэггүй аад, үнэн сэхээр ажалладаг колхознигуудтай адли алибаа юумэ эдлэжэ байдаг хүнүүд тушаа хэмжээ абанагүй, тэдээндэ эсэргүүгээр зоной һанал нэгэдхэнэгүй.

КПСС-эй обкомой бюро иигэжэ тогтообо:

Аймагайнгаа колхозуудта, совхоздо тэжээл элбэг ехээр бэлэдхэхэ хэрэгтэ КПСС-эй Зэдын айкомой (нүхэр Барьядаев), КПСС-эй Ториин айкомой (нүхэр Марков) хайша хэрэгээр хандадаг ябадалые буруушаагаад, мүнөө жэл малдаа хүсэд хүрөөд, үшөө үлэхөөр үбһэ тэжээл бэлэдхэхын тулада хуряалгын хүдэлмэриие дары сагтаа үргэдхэхыень эрилтэ табиха. Энэ тогтоолые ямараар дүүргэжэ байһан тухайгаа нүхэд Барьядаев, Марков гэгшэдэй энэ жэлэй август һарын эхеэр КПСС-эй обкомдо тоосохыень шухала дээрэ тоолохо.

Үбһэ хуряалга дээрэ бүхы арга боломжоёо хэрэглэхэ

КПСС-эй Центральна Комитедэй ижээтэ Пленум зарлаха тухай дээсэлые бүхы совет арад, тэрэ до Бурят ороноймнай ажалшад а ехэ урма баяртайгаар угтан аа. Тус Пленум дээрэ хүдөө ахые улам саашадань хүгжөөхэ лаар партиин XXI съездын, ЦК- й 1958 оной декабриин Пленумэй раалһан шиидхэбэринүүдые бэе- лхэ хэмжээ-ябуулганууд тухай удал зүбшэн хэлсэгдэхэ байна. э асуудал манай орондо, илан- я манай республикада айхабтар хала удхашанартай. Юуб гэхэ- , республикымнай хүдөөгэй алшад долоон жэлэй турша соо , мяха, ноohо, үндэтэ болон бу- д продуктнуудые хэдэн дахин ээр абадаг болохо зорилго табин- й.

Колхоз, совхозууд энэ зорилгоёо жалтатайгаар бэелүүлхын тула- а нэн түрүүн адууһа малдаа элбэг рэхэ бүдүүн, шэмэтэ тэжээл бэл- хэ ушартай болоно. Энэ талаар 5—2 жэлдэ дутамаггүй хүрэхэ тэ- ээлэй нөөсэ байгуулха тушаа Ку- арын аймагай «Путь к коммуниз- у» колхозойхидой гаргаһан үүсхэл н һайшаалтайшье, хаа хаанагүй мжэгдэмээршье байна.

Зүгөөр республика доторхи бодо- байдал хараад үзэбэл, үбһэ ху- ялгын, силос даралгын хүдэлмэ- тэсэшэгүй һулаар ябуулагдана. ймаг бүхэндэ нэлэнхы дээрээ эл- эгээр ургаһан үбһэ ногоое түрүү- ын үдэрһөө һаатангүй, бушуу абшагайгаар хуряажа абахын рондо зарим хүтэлбэрилэгшэд маршье үндэһэ баримтагүй, элдэб сын шалтаг-билтаг урдаа баряад, ии байһан арга боломжоёо хүсэ- өөр хэрэглэдэггүй, үбһэшэдэй ында эмхидхэлэй хүдэлмэри ёһо- оор ябуулдаггүй байха юм. Нёдон- о, жэшээнь, Зэдын аймагай арим хүтэлбэрилэгшэд иигэжэ мэ- үүлэгшэ һэн: «Ган гасуур боло- ко, үбһэ тэжээл абтахагүйнь ха». Мүнөө жэл нуга, сабшалангуудта огооной һайнаар ургаашье һаань, ура бороон үбһэ хуряалганагүй эжэ тэдэнэр онлоо хоолойгоор ба- ал шалтадаг болонхой.

Иимэ мэдүүлгэ юу гэршэлнэб гэ- эл, Зэдын аймагта (КПСС-эй йкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр арьядаев, аймгүйсэдкомой түрүү- лэгшэ нүхэр Будажапов) мал жалые хүгжөөхэ гол шухала асуу- ал—тэжээл бэлэдхэлгэдэ хойрог обшоор, харюусалгагүйгөөр хан- адаг байһаар. КПСС-эй айком, аймгүйсэдком совхоз, колхозуудай арга боломжонуудые гүнзэгыгөөр шудалжа үзөөгүй, ямар колхоз хэ- ды шэнээн тэжээл бэлдэжэ шада- ха арга боломжотойб гэжэ мүнөө- шье хүрэтэр тодорхойлоогүй байха юм. Тиимэ болохолоороо, партиин Зэдын айком шэнэ, түрүү юумые саг соонь дэмжэдэггүй, дэлгэрүүл- эггүй, кударынхидай үнэтэ үүсхэл обёороогүй байһанаа харуулна бшуу.

Мүнөө Зэдын аймагай сабшалан дээрэ тобойхо нэгэшье бухал үгы айһаар. Иимэ байдал юун дээрэ- һээ тохёолдооб гэхэдэ, эндэхид тэ- жээл бэлэдхэлгэдэ оройтожо оро- һон мүртөө бүхы хүсэ шадалаа эл- сүүлэнгүй, үнэтэ сагаа баран, тэн- тэри өөдэ хараад һуужа байгаа бшуу. Эгээл энээнһээ боложо, ай- магай совхоз, колхозуудта 370 гар хажууршад үбһэ сабшаха ёһотой байгаа һаа, һаяхан лэ 112 хүн хүдэлжэ эхилээ. Гадна аймаг дотор бии байһан 86 тракторна косилкын орондо миил 12 косилка, 25 морин косилка үбһэ хуряалгада табигданхай. Аймагай колхозууд мүн силос даралгаар мүртэй юумэ хээгүй, оройдоо 1000 тонно шэмэтэ тэжээл бэлдэнхэй. Зүгөөр энэ талаар Зэдын аймагай арга боломжонь ехэ, адагай захынь 85 мянган тонно силос дараха дүүрэн шадалтай. Гэхэ зуура, эндэхи совхоз, колхозууд миил 40-өөд мянган тонно силос дараха гэжэ хараалаанхай. Мүн бэлэдхэгдэһэн траншейнүүдынь оройдоол 27 мянган тоннын багтаамжатай байха юм. Эдэ дутагдалнуудые дары усадхахын тулада зохистой хэмжээн абтаагүй, эрид хубилалта болоогүй байһаар.

Үнгэрэгшэ үбэлжэлгын үедэ Зэдын аймагта үбһэ тэжээлэй дуталдаһанһаа боложо хэдэн мянгаад толгой мал гарзалһан, тэрэшэлэн эхэ мал олоор һубайрһан байгаа. Теэд яахадаа тус аймагай хүтэлбэрилэгшэд нёдондоной хүшэр хүндэ хойшолонгуудһаа энэ гэхэ һургаал абаагүй, бодото тобшолол хээгүй гээшэб?!

Мүн Ториин аймагай колхозуудта иимэрхүү байдал үзэгдэнэ. Ниитын мал ажалда бардам хүрэмөөр тэжээл бэлдэхэ газар, сабшалангүйбди гэжэ шалтаад, эндэхид арга боломжонуудаа хүсэдөөр хэрэглэнэгүй. Жэшээлхэдэ, аймагай колхозуудай газар дээрэ үрмэдэһэн, халаахай болон хээрэ ургадаг бусад ургамалнууд пэгшысэ гаранхай. Теэд эдээниие силос болгон дараха хүдэлмэри үргэн далайсатайгаар ябуулагдадаггүй, хэрэгсээгдэдэггүй байха юм. Гадна энэ жэл 50 мянган тонно хүрэтэр силос бэлдэхэ дүүрэн арга боломжотой байбашье, арай шамай 35 мянган тонно дарахые түсэблэдэг байһаниинь баһал гэмшэлтэй.

Республика дотор тэжээл бэлэдхэлгэ дээрэ машина, техникэ үшөөл муугаар ашаглагдана гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Жэшээнь, һая болотор Тарбагатайн аймагта 18 тракторна косилканууд сабшалан дээрэ гаргагдаагүй байгаа. Иимэрхүү баримта ондоошье аймагуудта бии.

Мүнөө бүхы тракторна агрегадуудые, морин косилка, тармуур болон бусад зэр зэмсэгүүдые бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ, гар хажууршад болон тармууршадые үбһэ хуряалгада олоор гаргаха, тэдээндэ үдэр бүриин даабари тогтоогоод, заабол дүүргүүлхэ тон шухала удхашанартай болоод байна. Хура бороогой болихые хүлеэнгүй, үдэр сагаа гээнгүй үбһэ сабшалгада хүнүүдые, машина, техникэ олоор табиха, силос даралгые хурдан түргэнөөр ябуулха саг тулажа ерээ. Тиихэдээ сабшалга һурилэлгэ хоёрой хоорондо забһар гаргангүй, үбһэ тэжээлээ һайн шанартайгаар хуряажа абаха хэрэгтэй. Тэжээл бэлэдхэлгын бүхы хүдэлмэри зүбөөр эмхидхэжэ, бүхы хүсэеэ, арга боломжоёо хэрэглэжэ, тэрэниие богонихон болзор соо дүүргэхэ, эмхитэй һайнаар таряа хуряалтые угтаха гэһэн дайшалхы зорилго хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй урда табигдана.

Советскэ партийно-правительственна делегациин Польшодо ошоод байһан тухай

КАТОВИЦЕ, июлиин 15. (ТАСС). Советскэ партийно-правительственна делегаци эндэ ерээ гэжэ мэдээсэгдээ һэн. Вокзал дээрэ баярай угталгын болоһоной һүүлээр автомашинануудай колонно Силезиин нүүрһэнэй бассейн руу ошоо, Забже, Быт, Хожув, Сосновец болон Силезиин индустриальна бусад город соогуур гараһан 120 километрын замдань агууехэ совет арадай түлөөлэгшэдые амаршалхын тулада бүхы Силезиин хүн зон олоороо гараһан байгаа. Н. С. Хрущев халуунаар амаршалһанайнь түлөө баясхалан хүргөөд, Силезиин хүдэлмэришэн ангида, Польшын бүхы арадта орон дотороо социализм байгуулгадаа амжалта туйлахыень хүсөө.

Энээндэнь «польско-советскэ ахадүүгэй хани барисаан улам бэхижэг», «КПСС—ПОРП», «Эб найрамдал», «Хани барисаан» гэһэн урянуудые поляк болон ород хэлэнүүд дээрэ хашхаралдан, сугларгшад харюусаа.

Нивкедэхи «Моджеюв» гэжэ Силезиин урданай шахтада совет айлшадай һуужа ябаһан машинанууд ерээ.

Н. С. Хрущев, В. Гомулка, советскэ партийно-правительственна делегациин гэшүүд трибуна дээрэ гараа. ПОРП-гэй шахтадахи организациин секретарь Э. Маршалек Н. С. Хрущевто хандан иигэжэ хэлээ:

коммунизын түлөө, социализмын хүсэнүүдые бэхижүүлхын түлөө агууехэ тэмсэлшэ, Польшын арадай ехэ хани гэжэ Таниие, нүхэр Хрущев, бидэ мэдэдэг байнабди. Манай шахтын хүндэтэ шахтёр гэһэн нэрэ зэргэ танда олгохо гэжэ манай коллектив шиидхээ. Удаань «Моджеюв» шахтын коллективэй тогтоолые предприятиин директор уншаһан байна.

Энэ мэдээсэлые горнягуудай олон түмэн тоото коллектив нэрьемэ альга ташалгаар угтаад, «Ура» хашхаралдаан болоо.

Хүндэтэ шахтёрой грамотые Н. С. Хрущевто директор барюулаа. Шахтёрнуудай һайндэртэ үмдэдэг костюм, шахтёрнуудай зүүжэ ябадаг лампа болон нүүрһэ малтажа байһан шахтёрой нүүрһээр хэгдэһэн дүрсые айлшанда бэлэг болгон тэрэ барюулаа.

Н. С. Хрущев микрофоной дэргэдэ ерэбэ. Анхандаа горняк хүдэлмэришэн байһан хадаа хүндэтэ шахтёрой нэрэ зэргые абаһандаа би ехээр омогорхоноб, энэ нэрэ зэргые хүндэтэйгөөр абажа ябахаб, хүдэлмэришэн ангиин, ажалшан арадай хэрэгтэ үнэн сэхэ байхаб. Энэ хэрэг сохом илаха байха гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

СССР-эй партийно-правительственна делегациие мүнөөдэр угталга, совет болон поляк арадуудай хоорондохи хани барисаанай улам бэхижэжэ, социалистическэ бүхы оронуудай хани барисаанай бүри бэхижэжэ байһые гэршэлэн харуулна гэжэ Н. С. Хрущев онсолон тэмдэглээ. Польшын арадтай хани барисаагаа саашадань бэхижүүлхые, социалистическэ бүхы лагериин нэгэдэлые улам батадхахые совет арад хүсэнэ гэжэ тэрэ хэлээ.

Амжалта туйлахыень, саашадаа хүгжэн дэбжэхыень Польшын арадта Н. С. Хрущев хүсөө.

Кударынхидай үүсхэл үргэнөөр дэмжэгдэнэ

1,5—2 ЖЭЛДЭ ХҮРЭХЭ ҮБҺЭ, ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЖЭ АБАЯ

РЕПОРТАЖ

САБШАЛАН ДЭЭРЭ

Сайлалганай дохёо үгтэжэ, тээ зүүн тээхи баглагар һөөг модонуудай дундаһаа ууяжа байһан утаан тээшэ хажуур, тармуур үргэлһэн ябганшье, моритойшье хүнүүд субажа захалба. Үглөөнэй үрдиһэндэ горьтойхон үбһэн сабшагдаа хэбэртэй. Баруун ойн захаһаа эхилээд зүүн шугы хүрэтэр нэлэнхы ехэ газар дээрэ шэнэхэн сабшагдаһан сэл ногоохон үбһэн аржыжа харагдана.

Дохёогой һүүлээр хэдэхэн минута үнгэрөөд байхада хээрын отогто хүнүүд олоороо сугларшанхай, энеэлдээн, хүхилдөөн ойн сууряататар дуун дорьбоон боложо, үдын хоол барилга захалшоо һэн. Үрдиһэ дүүрэн һайса һэжэжэ, хори-гушан соото унагаажархёод, һүүдэртэхэнэ, зүлгэ ногоон дээрэ олоороо сайлажа һуухада баһашье зохид даа! Ута үрдиһэнэй һүүлээр гэдэһэнэй үлдэһэншье гээшэнь хоёргүй, хээрын утаатанхай сайнай амтатайшье гээшэнь хэлэшэгүй, шэнэхэн үбһэнэй үнэр хангалтаад, хоншууниинь хэлэхэ гүш...

Сайлалганай дүүрэхэ багта колхозой түрүүлэгшые мал ажалай талаар орлогшо, комплексно бригадын бригадир хоёр хүрэжэ ерэбэ.

Ажал хүдэлмэриин асуудалнуудаар хүтэлбэрилэгшэдтээ түр зуура хөөрэлдөөд, үбһэшэдшье сабшалан тээшээ гарахаяа түхеэржэ захалаа һэн.

— Одоол мүнөө жэл бидэнэр малдаа бардам хүрөөд, үлэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ зорилготойбди,— гэжэ комплексно бригадын бригадир Федор Иннокентьевич Шунков хэлэнэ. Абажал шадаа хада үбһэншье гээшэ бии. Зарим сабшалангууд дээрэмнай гектар бүриин 30—40 центнер үбһэн хуряагдаха

хажуугай сабшаланда Куприян Николаевич Шунковой отогһоо ураг- шанхи сабшаланда Семен Николаевич Шунковой тракторна косилкын агрегадууд ороод сабшажа ябана. Үдын хойно гар хажууршадай зариманиинь тракторaар сабёһотой. Бүхыдөө гектар бүриин 15—16 центнер лаб хуряагдаха гэжэ һананаб. Ядахадаа хахад жэлэй хүр үбһэ үлөөхөөр тэжээл бэлэдхэхэ зорилготойбди.

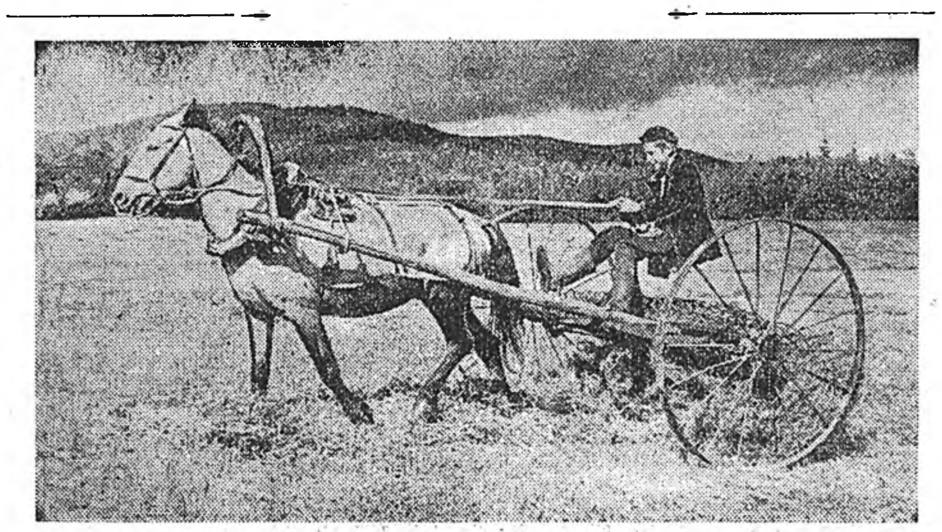

Иимэ зорилго урдаа табиһан Иволгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд мүнөө жэл үбһэ хуряалгадаа эмхитэйгээр гараад, тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэриие үдэр бүри үргэдхэжэ байна. Эдэ үдэрнүүдтэ сабшалга, тармалга, силос даралга зэргэ ябуулагдажа байнхай.

Уданшьегүй тракторнуудай хүнхинэлдэхэ, косилка, тармуурнуудай таршаганаха, хажуур бүлюудэхэ, дабтаха абянууд сабшалан дээрэһээ соностожо захалаа һэн. Баруун шагдаха газарнуудай булан тохой сабшажа, косилкын ябажа гараһанай һүүлээр һөөг бургааһануудай захаар үлэһэн «һахалнуудые» сэбэрлэхэнь харагдана. Отогһоо хойшо уржадэрэй сабшагдаһан үбһэн хаташоо, тармалга, бааллалга түлэг боложо, түрүүшын бухалнууд бодожо байна.

Энэ сабшалан дээрэ жэл бүри элбэг баян ургаса ургуулдаг луговод Дмитрий Иванович Аристов эндэшье тэндэшье ябажа, хүнүүдые шамдуулна.

— Мүнөө жэл би энэ сабшаланһаа гектарай адагынь 25 центнер үбһэ хуряаха һанаатай байһан хүм. Теэд гол газараймнай сабшалан уһа намаг зандаа байһан туладань энэ хүдөө газарайнгаа үбһые түрүүлэн хуряажа байнабди. Нэгэ бага эртэдээ даа. Энээнһээ хойшо хахад һарашье байлгаа һаа... Теэд яаба даа: ногоонойнь хүсэхые хүлеэгээд намар болгохо бэшэ, эртээнһээ сабшалангуудаа заха захаһаань хуряажа байгаагүйдэ аргагүй ха юм,—гэжэ луговод мэдүүлбэ.

Саашань нүхэр Аристов һүүлэй жэлнүүдтэ колхоздоо сабшалан һайжаруулха хүдэлмэриин ямараар ябуулагдажа байһан тухай хөөрэбэ. Бүхы тооной сабшалангууд уһалагдадаг болонхой. Сабшалангууд дээрэ зэрлиг хүсы үбһэнэй үрэһэ тарижа, ургасыень һураггүй дээшэлүүлэгдээ. Үнгэрэгшэ жэл эндэхид гектар бүриһөө дунда зэргээр 12 центнер ургаса хуряаһан һаа, мүнөө жэл 16-да хүргэхэ зорилготой. Үнеэн бүридэ 10 тоннoһоо бага бэшэ силос дарагдахань.

—Үбһэ тэжээл, илангаяа шэмэтэ тэжээл ехээр бэлэдхэдэг болохо зэргэтэйбди. Тэрэгүй малһаа 2—3 дахин ехэ ашаг шэмэ абахамнай гэжэ хөөрэлдэһэнэйшье хэрэггүй. Эгээл тиимэһээ бидэнэр мүнөө жэл кударынхидай жэшээгээр малдаа хүсэд хүрөөд, үшөө үлэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ гэжэ байна бшуубди,—гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Николай Семенович Черненко хэлэнэ.

Зураг дээрэ: (дээрэһээ доошо) К. Н. Шунковой тракторна агрегадайхид, гар хажууршад үбһэ сабшажа, арбадахиие дүүргээд, колхоздоо ажаллажа байһан В. Н. Черненко морёор үбһэ тармажа, М. И. Турлина, В. Ф. Каратуева гэгшэд бухал хэжэ байна.

Д. Цыренжаповай
Фото, текст.

Тэгшэ газар дээрэ силос дарана

Жэл хахад, хоёр жэлдэ хүрэхэ шэмэтэ тэжээл бэлэдхэхэ гэһэн «Путь к коммунизму» колхозой жэшээгээр Кударын аймагай колхозууд мүнөө үедэ түлэг дундаа силос даража байнхай.

Ехэ Кударын Куйбышевай нэрэмжэтэ колхоз энэ хүдэлмэриие аймаг соогоо эгээн түрүүлэн эхилээд, һүүлэй мэдээгээр 300 гаран тонно силос дараад байна. Эндэ ехэнхидээ үндэрөөр ургаһан хара таряае «С—6» маркын тааруулагдаһан комбайнаар сабшажа, хэршэжэ, тэрэнээ автомашинаар зөөдэг юм. Комбайнын ябууд хоорондо ногоое машинадаа ашаад силослэхэ газартаа абаашаад, мүн лэ оньһон аргаар буулгана. Һүүлэй дүрбэн үдэрэй туршада энэ колхоз баруун областьнуудай жэшээгээр миин тэгшэ газар дээрэ силос даража байнхай.

Силос дараха хүдэлмэридэ комбайнер Ложкин, тракторист Назимов гэгшэд һайнаар ажаллана. Энэ колхоз байгша ондо нёдондонойхиһоо хоёр дахин ехэ гэхэ гү, али 4500 тонно силос дараха зорилго урдаа табинхай. Мүнөө үедэ эндэ 300 гаран тонно силос дарагдаад байна.

Энэ хүдэлмэри Ждановай нэрэмжэтэ колхоздо мүн эршэмтэйгээр ябуулагдана. Тус колхоз хээрын ногоогоор 300 гаран тонно силос дараад байна. Үдэр бүри эндэ 80 гаран хүн, 6 автомашина хүдэлнэ. Ногоо ашаалха, буулгаха хүдэлмэри хүсэд оньһожоруулагданхай.

Үүсхэл гаргаһан «Путь к коммунизму» колхоз силос даралгаяа эмхитэйгээр эхилээд, үргэн далайсатайгаар ябуулжа байна. Үнгэрхэй гэжэ газарта хара таряа сабшажа, гахайн фермын дэргэдэ 40—40 тонно багтаха хоёр нүхэ силос дарагдаа. Эндэ үдэр бүри 20 хүн, 3 автомашина хүдэлнэ. Тракторист Г. Жарников нэгэшье һаадгүйгөөр зөөгдэһэн ногооe силоснэ машинаар хэршэнэ. Колхознигуудай дундаһаа нүхэд Осадкина, Тюмкина, Игумнова болон бусад эршэтэ ажалаараа шалгарна.

Нүгөөдэ Полканово тосхоной бригадада силоснэ комбайн хүдэлнэ. Комбайнер Геннадий Жарников нэгэ үдэрэй туршада 67 тонно силос дараха ногоо гартажа үтөө. Бригадын механизаторнууд ногоо автомашинаһаа буулгаха хүдэлмэриие оньһон аграар хэдэг болоо. Эдэ үдэрнүүдтэ колхозой хоёр бригада үбһэ хуряалгадаа гараа.

Силос даралга «Дружба», Ранжуровай нэрэмжэтэ колхозуудта урагшатайгаар ябуулагдана. Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоздо силос дараха хүдэлмэридэ 300—400 хүн хабаадана.

Аймагай колхозуудаар кукурузын баян ургаса гаража байнхай. Илангаяа Кировэй нэрэмжэтэ колхозой кукурузашан нүхэр Дамиловай звеногой поли дээрэ кукурузын үндэрынь нэгэ метр шахуу боложо байна. Дүй дүршэл ехэтэй энэ кукурузашан ургасадаа нэмэлтэ тэжээл болгон аргал шэбхын шүүһээр уһалжа эхилээ.

Г. Цыдыпов.

Республикын колхоз, совхозуудта тэжээл бэлэдхэлгын ябаса тухай

1959 оной июлиин 15-ай мэдээн.

Аймаг	Үбһэ сабшалга (гектараар)	Силос даралга (тоннoор)	Һабаһата тэжээл бэлэдхэлгэ (тоннoор)
Байкало-Кударын	116	30	13
Баргажанай	1436	—	184
Баунтын	195	—	—
Бичурын	851	733	304
Зэдын	371	995	—
Ярүүнын	1346	4,0	—
Заиграйн	621	100	75
Закаменай	339	—	—
Иволгын	286	313	—
Кабанскын	560	805	131
Хэжэнгын	356	60	72
Кударын	—	1553	—
Курумканай	690	—	20
Кяхтын	342	195	13
Мухаршэбэрэй	601	1343	160
Прибайкалиин	654	269	20
Сэлэнгын	352	620	—
Тарбагатайн	446	942	44
Ториин	219	95	377
Түнхэнэй	686	214	995
Хориин	70	85	—
СОВХОЗУУД:			
Бичурын	265	72	—
Борьёогой	121	200	—
Ярүүнын	101	16	—
Кабанскын	150	350	72
Иволгын	7,0	377	—
Кяхтын	517	310	50
Сэлэнгын	192	30	1,0
Хориин	85	384	—
«Эрдэм»	431	750	132

Комсомолой организациин хүдэлмэри һайжараа

Заиграйн аймагай XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхоз аймаг соогоо түрүү колхозуудай нэгэниинь гэжэ тоологдодог юм. Энэ колхозойхид жэл ерэхэ бүри хүдөө ажахыгаа улам хүгжөөжэ, һү, мяха, үндэгэ, нооһо абалгаяа түргөөр дээшэлүүлжэ, олзо доходоо горьтойхоноор арьбадхажа байдаг. Мүн культурно-гэгээрэлэйшье талаар һүүлэй үедэ ехэхэн хүдэлмэри ябуулагдажа байна. Эндэхи клуб, библиотекэшье муу бэшээр хүдэлдэг юм. Колхозой ажахын болон культурна байгуулалтын эдэ бүхы хүгжэлтэдэ комсомолшууд, залуушуул өөрынгөө хубита оруулһан байха юм.

Үнгэрһэн жэл Заиграйн дунда һургуули дүүргээд, комсомол басаган Вера Ботова түрэл колхоздоо хүдэлхөөр ерэһэн байгаа. Уданшьегүй комсомолой эхин организациин секретаряар һунгагдаһан байгаа. Мүнөө комсомолой организациин хүдэлмэриин нилээд һайжарһаниинь элитэ болонхой.

Энэ колхозой комсомолой эхин организацида 80 гаран гэшүүн тоологдодог. Мүн комсомолбэшэ залуушуул олон. Тэдэнэй дундаһаа жэл бүри арбаад түрүү залуушуул ВЛКСМ-эй гэшүүндэ орожо, комсомолойнгоо организацие улам бэхижүүлнэ. Колхозой 3 бригада бүхэндэ комсомолой группа эмхидхэгдэнхэй. Комсомолшууд түсэбэй ёһоор һара бүри суглаа хэжэ, ажахын шухала асуудалнуудые, культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай ажал хүдэлмэри, колхозойнгоо түб тосхоние болбосон түхэлтэй болгохо тухай, ажалай журам тухай болон бусад асуудалнуудые зүбшэн хэлсэнэ. Суглаан дээрэ гаргаһан тогтоолоо бэелүүлхын тула комсомолшууд ехэ эдэбхи оролдолго гаргадаг.

Колхозой комсомолшууд ажахын харюусалгатай һалбаринууд дээгүүр хубааридан табигдажа, тэдэнэй олонхинь ажалай түрүү жэшээ харуулна. Комсомолшуудай дундаһаа 18 тракторист, 17 һаалишан, 13 хонишон бии, олон комсомолшууд ажахын бусад харюусалгатай һалбаринууд дээрэ хүдэлмэрилнэ. Трактористнууд Геннадий Иванов, Намдак Аюшеев, Михаил Матвеев гэгшэд хабарай тарилгын үедэ һайнаар хүдэлжэ, үдэрэйнгөө даабарие 120—150 процент шанар һайнтайгаар дүүргэжэ байгаа. Тиигэжэ тэдэнэр аймаг соогоо алдар солодо гараһан юм.

Мүн һаалишад — комсомолшууд Валя Костромина, Катя Зубакина, Нина Матвеева, Валя Матвеева гэгшэд 6 һарын туршада үнеэн бүриһөө 820—900 литр һү һаажа, ажалай түрүү жэшээ харуулна. Урдань һаалишаар хүдэлжэ байһан 19 наһатай комсомол басаган Галя Маслова мүнөө хоёрдохи бригадын МТФ-е даагшаар томилогдонхой.

Комсомолой организаци өөһэдынгөө гэшүүдэй журам һайжаруулха талаар нилээд хэмжээнүүдые абаһан байна. Комсомолой журам эбдэһэн, таарамжагүй ааша гаргаһан зарим комсомолшууд суглаан дээрэ дары зүбшэн хэлсэгдэжэ, тусхай хэмжээ абтадаг юм. Жэшээлхэдэ, комсомолой гэшүүн Василий Зубакин архи уудаг, гэр бүлэдөө муугаар хандадаг, һальхай ябадал гаргадаг байгаа. Комсомолшууд Зубакинай журам тухай үргэн суглаан дээрээ шүүмжэлэн хэлсээд, тэрээндэ шанга зэмэ тохоо һэн. Тэрээнһээ хойшо нүхэр Зубакин журамтай, ажал хүдэлмэридөө нилээд оролдосотой болоо.

Гадна колхозой клубта комсомол, залуушуулай үүсхэлээр уншаһан ном тухай хөөрэлдөөн, уран һайханай бүлгэмэй концерт, залуушуулай хатар наадан, һонин элидхэл, лекцинүүд хододоо боложо байдаг. Мүн волейболой, хүндэ атлетикын, барилдаашадай физкультурна секци эмхидхэгдэжэ, залуушуул тэрээндэ ехэ һонирхолтойгоор хабаадалсадаг болонхой.

Ажахын шухала кампаниин үедэ комсомолой организаци залуушуулай воскресник эмхидхэжэ, колхоздоо туһална. Жэшээнь, хабартаа малай наг шэбхэ поли дээрэ гаргалгаар хэдэн дахин воскресник болоо. Мүн клуб заһаха, дулаалха, колхозойнгоо түб тосхоние болбосон түхэлтэй болгохын зорилгоор комсомол, залуушуул ехэ юумэ хээ.

Эндэхи комсомолой организациин хүдэлмэри саашадаа бүришье һайшааха байһандань дамжаггүй. Юуб гэхэдэ, тэрээниие эдэбхи үүсхэл ехэтэй, эршэ зоригоор элбэг Вера Ботова хүтэлнэ.

Ц. Улымжиев.

Соведэй хүдэлмэридэ туһална

Советскэ демократиие улам саашань хүгжөөхэ, Соведэй ажал-ябуулгые бүри һайжаруулха тухай КПСС-эй ЦК-гэй заабаринуудые бэелүүлэн, Железнодорожно райсоведэй гүйсэдком һүүлшын үедэ ажахын болон культурна байгуулалтын асуудалнуудые түргэнөөр, тодорхойгоор шиидхэдэг боложо, ажалшадай ажаһуудалые һайжаруулха хэрэгтэ анхаралаа ехээр табидаг болоо. Энээнһээ урдань Соведэй сесси ёһо тэдыгээр гэхэ гү, тиимэ һайн бэлэдхэлгүйгөөр үнгэргэгдэдэг байгаа бшуу. Гүйсэдкомой, тэрэнэй таһагуудай, эмхи зургаануудай хүдэлмэри тон халирхайгаар шүүмжэлэгдэдэг һэн. Зарим депутадууд һунгагшадтаяа уулзаха гэжэ мэдэдэгшьегүй, райсоведэй гүйсэдкомой зүгһөө хүсэд туһаламжа тэдэнэр абадаггүй гээшэ һэн.

Энэ шэнэ зарлалда депутадуудай тоо бүри олон болонхой. Соведэй саг үргэлжын 9 комиссинуудта тэдэнэй 110 хабаадалсана. Манай райсоведэй 149 депутадууд 7—8 хамтаржа, 17 бүлэг боложо таһаранхай. Энэ бүлэгүүдтэ мүн горсоведэй депутадууд оролсодог.

Нютагай промышленность, худалдаа наймаа болон ниитын эдеэ хоол һайжаруулха, арадай гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалха, ажалшадай культурно-ажаһуудалые дээшэлүүлхэ тухай асуудалнууд сессидэ табигдана. Гүйсэдком, тэрэнэй таһагууд, Соведэй саг үргэлжын комиссинууд хүдэлмэри тухайгаа ходо тоосодог болонхой. Һунгагшадай һанамжа, дурадхал, захяа заабаринуудай ямараар бэелүүлэгдэжэ байһан тухай сесси бүхэндэ депутадуудта райсоведэй гүйсэдкомой хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд соносхоно.

Сесси болгондо захяануудай дүүргэлтые соносходог ушар һунгагшалтайгаа уулзахадань депутадуудта ехэ туһаламжа болоно. Сесси дээрэ абтаһан шиидхэбэринүүдые ажалшадта ойлгуулжа үгэхэһөө гадна, тэдэнэй һанамжа, дурадхалые дүүргэжэ байһан тухайгаа хөөрэжэ үгэлсэнэ.

Саг үргэлжын комисси, депутадуудай бүлэгүүд эдэбхи үүсхэл гарган, Соведэй хүдэлмэридэ нилээд туһаламжа хүргэнэ. Эдэнэй үүсхэлээр хэдэн шухала шухала асуудалнууд сесси дээрэ, гүйсэдкомой болон предприяти, эмхи зургаануудай урда табигдана.

Жэшээлэн хэлэхэдэ, райсоведэй худалдаа наймаанай талаар комисси (түрүүлэгшэнь депутат М. З. Куреева) базаарай хүдэлмэри тухай, райондохи худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай ариг сэбэрэй байдал тухай асуудалнуудые бэлдэжэ, гүйсэдкомой заседанида харагдаһан байха. Мүнөө район дотороо зунай сагта хүнэй унда харюулха зүйлнүүдые болон бусад зунай сагай худалдаа наймаае ямараар эмхидхэгдэһэниие шалгажа байна. Энэ асуудал гүйсэдкомдо зүбшэгдэхөөр хараалагдана.

ПВЗ-гэй эмнэлгын газарнуудаар ажалшадай гомдол, дурадхалнуудые хэр зэргэ харагдадагые, тэндэ ородог хүн зониие ямараар угтадагыень райсоведэй элүүрые хамгаалха комисси (түрүүлэгшэнь депутат Громышева) шалгажа, горьтойхон дутагдалнуудые элирүүлээ. Энэ асуудалаар комисси тодорхой хэмжээ-ябуулгануудые табижа, гүйсэдкомдо харахыень дурадхаба.

Нютагай промышленностиин талаар байгуулагдаһан комисси «Керамик» олзоборилгын артелиин ажал хүдэлмэриие шалгахадань баһал зарим түхеэрэлгэ, хэрэгсэлтэ зүйлнүүд тэндэ дутуу байба. Теэд комиссиин хүсөөр мүнөө «Бурпромсоведэй» зүгһөө артельдэ хэрэгтэй бүхы түхеэрэлгэ, бусад зүйлнүүд гүйсэд үгтөө.

Мүн депутадуудай бүлэгүүд нилээд ехэ хүдэлмэри ажалшадай дунда ябуулна.

Комиссинуудай, депутадуудай бүлэгүүдэй эдэбхи үүсхэл Соведэй эмхидхэлэй-ниитын хүдэлмэридэ райсоведэй гүйсэдкомой горьтойхон анхарал табидаг болоһониинь гэршэлнэ ха юм.

Б. Доржиев,
Железнодорожно райсоведэй депутат.

Партийна эдэбхитэдэй зүблөөн

Партиин Советскэ райкомдо промышленна предприятинуудай, худалдаа наймаанай эмхи зургаануудай партийна эхин организациин секретарьнарай, нютагай комитедүүдэй, завкомуудай түрүүлэгшэнэрэй зүблөөн һаяхан болоо. Энэ зүблөөн дээрэ Кировэй нэрэмжэтэ олзоборилгын артелиин партийна эхин организациин секретарь нүхэр Елисеев ажалшадые КПСС-эй ЦК-гэй июниин Пленумэй материалнуудтай танилсуулжа байһан дүй дүршэл тухайгаа зүблөөндэ хабаадагшадта тодорхойгоор хөөрэжэ үгөө.

Мүн механизированнэ шэлэй заводой завкомой түрүүлэгшэ нүхэр Болонев үгэ хэлээ. Заводой коллектив июниин Пленумэй шиидхэбэринүүдые хүндэтэй дээрэ хүлеэн абажа, 40 мянган дүрбэлжэн метр сонхын шэл түсэбһөө гадуур бүтээхэ уялга абаа гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Техническэ дэбжэлтын түлөө

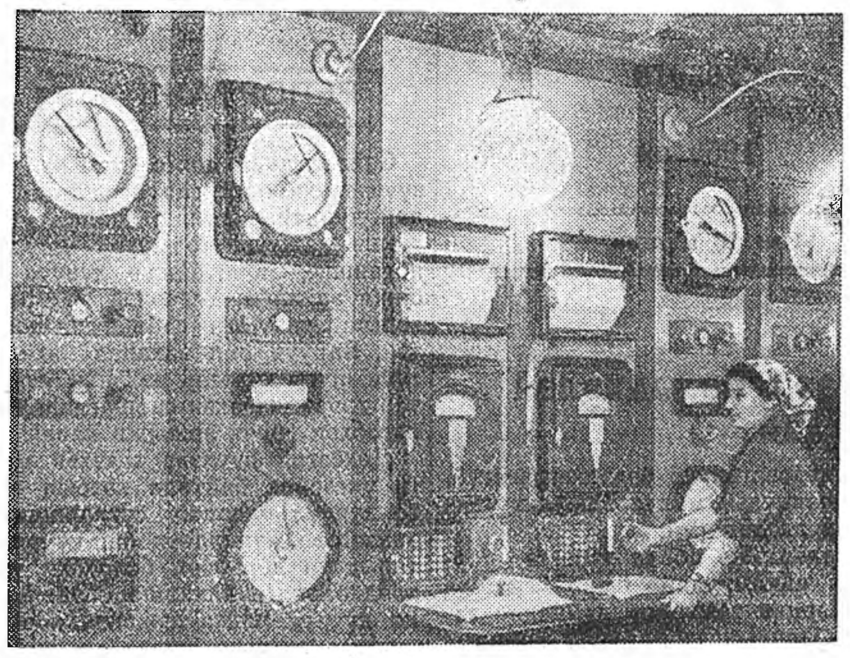

☆

ЯРОСЛАВЛЬ. Синтетическэ каучук гаргадаг тэндэхи завод долоон жэлдэ автомадай техникээр гүйсэд хангагдаха юм. Мүнөө эндэ спирт хубилгаха пеэшэнэй хүдэлмэри оньһожоруулагданхай. Тэрэнэй ашаар ажалай бүтээсэ ехээр дээшэлээ. 3 пеэшэнэй хүдэлмэриие нэгэ хүн харууһална.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Г. В. Выходова пеэшэнүүдэй хүдэлмэри хаража байна.

ТАСС-эй фотохронико.

☆ ☆

ҮЙЛЭДБЭРЕЭ ҮРГЭДХЭХЫЕ ОРОЛДОНО

«Забайкаллес» комбинадай предприятинуудта һүүлэй үедэ хүдэлмэришэдэй суглаанууд үнгэргэгдэжэ, КПСС-эй ЦК-гэй июниин Пленумэй шиидхэбэринүүд зүбшэн хэлсэгдээ. Леспромхозуудай коллективүүд техническэ дэбжэлтэ туйлажа, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ талаар шэнэ уялгануудые баталан абаа.

Хүдэлмэришэдэй тиимэ суглаанууд Шулуутайн леспромхозой модо бэлэдхэлэй пункт бүхэндэ үнгэргэгдэжэ, модо бэлэдхэхэ, шэрэхэ долоон жэлэй түсэбые зургаан жэл соо дүүргэхэ гэһэн уялга баталан абтаа. Тиихэдэ долоон жэлэй даалгабарита түсэбһөө гадуур 300 мянган кубометр модон шэрэгдэхэ, 300 мянган хэһэг шпала хюрөөдэгдэхэ байна.

Шулуутайн леспромхозой хүдэлмэришэд бии байһан машина, техникын ашаглалгые һайжаруулан, ажалайнгаа бүтээсые 45 процентээр дээшэлүүлхэ болоно. Ажалайнь бүтээсын дээшэлхэтэй хамта продукциин өөрынь үнэ 10 процент хүрэтэр химдаруулагдахаар хараалагдана. Уралан нарижуулгын, ухаалан зохёолгын дурадхалнуудые үйлэдбэридэ үргэнөөр нэбтэрүүлжэ, нэгэ миллион түхэриг мүнгэн арьбалагдаха юм.

Тэрэшэлэн Сэлэнгын модоной базын хүдэлмэришэд байрын стандартна гэрнүүдые бариха, модо хюрөөдэхэ долоон жэлэйнгээ түсэбые 6 жэл соо дүүргэхын түлөө тэмсэжэ эхилээ. Мүнөө эндэхи коллектив модо хюрөөдэхэ шэнэ цех барижа захалаа. Цехынь үйлэдбэридэ оньһото техникэ, автомадай зэмсэг үргэнөөр хэрэглэгдэхэ юм.

Мүн Хандагатайн леспромхозой дэргэдэхи байрын стандартна гэр баригшад үйлэдбэреэ үргэдхэхын түлөө ехэ оролдолго гаргана.

Н. Тюрнев.

Гаргаша багатайгаар тэжээл ехээр бэлэдхэе

ҮБҺЭ САБШАХА, ТАРМАХА, СУГЛУУЛХА, ҺУРИЛХЭ ХҮДЭЛМЭРИИЕ ҮРГЭЛЖЭДЭНЬ ОНЬҺОЖОРУУЛХА САГ ЕРЭЭ

Долоон жэлэй туршада колхоз, совхозуудта ажалай бүтээсые али болохоор дээшэлүүлжэ, абтаһан продукциин өөрынь үнэ сэнгые эрид химдаруулха гээшэ хүдөө ажахые хүгжөөлгын гол зорилгонуудай нэгэн болоно. Тиимэһээ энэ зорилгые амжалтатайгаар шиидхэхын тула хаа хаанагүй ажал ехэтэй хүдэлмэриие гүйсэд оньһожоруулха, үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудта машина, техникын хүсэ зүбөөр хэрэглэхэ шухала. Энээн тухай КПСС-эй ЦК-гэй июньдэ боложо дүүрэһэн Пленумэй шиидхэбэри дотор үшөө дахин тодорхойлон заагдаа.

Адууһа мал олоор үсхэбэрилдэг манай республикын эрхэ байдалда нэн түрүүндэ үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын ажал хүдэлмэриие оньһожоруулан хүнгэдхэжэ, һү, мяха, нооһоной өөрынь үнэ сэнгые химдаруулха тон ехэ удхашанартай. Юуб гэхэдэ, адууһа малай ашаг шэмэ имагтал үбһэ тэжээлһээ сэхэ дулдыдадаг бшуу. Хэрбээ ямар нэгэн колхоз, совхоздо үбһэ тэжээлэй гаргаша багатайгаар абтадаг һаань, мал ажалайншье продукциин өөрынь үнэ сэн химда байха ушартай. Тиимэһээ һү, мяха, нооһо болон мал ажалай бусад продуктнуудай өөрынь үнэ сэнгые химдаруулха гэбэл, үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын ажалай гаргашые али болохоор хороохо хэрэгтэй болоно.

Республикын колхоз, совхозууд ниитынгээ адууһа малда гол түлэб хээрын, нуга сабшалангай ургамал ногоогоор үбһэ тэжээлыень бэлэдхэжэ абадаг байна. Хэнэйшье мэдэһээр, үргэн ехэ сабшалангай үбһэ ногооё сабшажа, суглуулжа абаха гээшэ айхабтар хүндэ, ажал ехэтэй хүдэлмэри ха юм. Энэ ажалые гүйсэд оньһожоруулаад, машина, техникын хүсэ үргэнөөр хэрэглээд байбал, гансашье хүнэй хэхэ хүдэлмэри хүнгэржэ, абтаһан тэжээлэй өөрынь үнэ сэн химдарха бэшэ, мүн богони болзорто эрхим шанартай үбһэ ногоон хуряагдаха зэргэтэй.

Мүнөө үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэриие оньһожоруулха, тэрээндэ машина, техникэ үргэнөөр хэрэглэхэ арга боломжо хаа хаанагүй гүйсэд бии болонхой. Теэд һүүлэй үедэ үбһэ сабшалга, тармалга гол түлэб машинын хүсөөр бүтээгдэдэг болобошье, тэрэниие суглуулжа сомохо, һурилхэ хүдэлмэри ехэнхидээ гараар хэгдэдэг зандаа. Энээндэ машина, техникын хүсые ёһоор хэрэглэжэ шададаггүй дээрэһээнь республикымнай колхоз, совхозуудта абтаһан үбһэ тэжээлэйнь ажалай гаргаша зарим түрүү область, республикануудайхида орходоо һураггүй ехэ байна. Жэшээлхэдэ, манай дүтын хүршэ Читын областиинхидта орходоо бидэнэр гектар бүриһөө дунда зэргээр 2—3 центнерээр ехэ үбһэ хуряадаг байбашье һаа, абтаһан үбһэнэймнай өөрынь үнэ сэн тэдэнэйхиһээ 55 процентээр дээшээ. Энэ ямар ушартайб гэхэдэ, читынхид тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэриие гол түлэб оньһожоруулжа, гэрээндэ комплексно механизаци үргэнөөр хэрэглэнэ. Үбһэ тэжээл бэлэдхэлгые оньһожоруулхада али тухай аша туһатай байһаниие хоёр совхозой ажалай жэшээе дорохи тоо баримтанууд дээрэһээ хаража үзээ. (1959 оной хүдэлмэриин түсэбһөө).

Хэхэ хүдэлмэри	Юумэнэй тоогой хэмжээн	Ажалай гаргаша (түхэриг, мүнгөөр)	
		Бичурын совхоз	„Комсомолец" совхоз (Читын область)
Гараар бухал табилга	га	7 тух. 92 мүн.	—
Трактораар суглуулга	-„-	—	3 тух. 41 м.
Гараар сомолго, һурилэлгэ	тонно	11 тух. 00 мүн.	—
Трактор, машинаар һурилэлгэ	-„-	—	4 тух. 44 м.
Абтаһан үбһэнэй центнер бүхэндэ ажалай гаргаша	хүнэй үдэртэ хэһэн ажалаар	3 тух.	1,2
Центнер үбһэнэй өөрынь үнэ сэн	түхэриг	12 тух. 16 м.	7 тух. 37 м.

Энээн дээрэһээ харахада Читын «Комсомолец» совхозойхидо орходоо Бичурын совхоздо абтаһан үбһэнэйнь центнер бүхэндэ 4 түхэриг 79 мүнгэнэй ажал, зөөри ехээр гаргашалагдаа. Гадна «Комсомолец» совхоздо ажалайншье бүтээсэ һураггүй дээшээ байна бшуу.

Энэ совхозойхидой үбһэ хуряалгада хэрэглэдэг бүхы машина, техникэ манайшье эндэхи ажахынуудта бии. Зүгөөр тэдэниие зүбөөр, һайнаар ашаглан хүдэлгэхэ хэрэгтэй бшуу. Юуб гэхэдэ, зарим колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд өөһэдтөө бии байһан машина, техникые гүйсэд ашаглажа шададаггүй гэхэ гү, али тэдэниие ёһоор тоодоггүй дээрэһээ үбһэ хуряалгын шэнэ машина, зэмсэгые худалдажа абахаһаа али болохоор арсадаг байха юм. Жэшээнь, «Комсомолец» совхозойхид үбһэ сабшалгада «К-2,1» маркын хэдэн косилка холбоод, мүн гурбан хюрөөтэй «К-6А» косилкануудые «Беларусь» гү, али «ДТ-54» тракторта шагтагалжа шэрэдэг. Тэрэшэлэн үбһэ тармажа суглуулхадаа «ГПТ-14,5» маркын ехэ тармуур «Беларусь» тракторта шэрүүлнэ. Читын областиин зарим ажахынууд үбһэ бухаллаха, һурилхэ хүдэлмэриие оньһожоруулан хай. Тармаһан үбһэ суглуулжа бухаллаад, сомохо газартань зөөхэдөө «ВНУ-3,0» маркын машина, «ПК-1,6» гэжэ бухалладаг подборщик гэхэ мэтэ хуряалгын тусхай машинануудые «Беларусь», «ДТ-54» тракторнуудта шагтагалжа хэрэглэнэ. Сомолго дээрэ «СТУ-0,7» маркын тракторна стогометатель хүдэлгэгдэдэг юм. Тэрээндэ трактористтай хамта оройдоол 4 хүн ажаллажа, үдэр соо нилээд ехэ үбһэ сомодог байна.

Ажал, зөөри багаар гаргажа, үбһэ тэжээл ехээр хуряажа абахын тула тэндэ хүдэлэгшэдтэ таарамжатай зохид урмашуулгын түлөөһэ тогтоохо хэрэгтэй. Ажалай түлөөһэн гол түлэб хүнэй хэхэ хүдэлмэриин нормо (даабаритай) зохилдуулан табигдаһан байха ёһотой. Хэрбээ ажалайнь түлөөһэн ехэ байгаад, хүнэй хэхэ хүдэлмэриин үдэрэй нормо тэрээнһээ бага байбал, ажалта үдэр, мүнгэ, зөөри үлүүсэ ехээр гаргашалагдаха болоно. Харин хүдэлмэриин үдэрэй нормо дан ехэ, слонхи колхознигуудай хүшэ хүрэхөөр бэшэ байхада, ажалай эдэбхи үүсхэлые баһал доошо дараха байна бшуу. Тиимэһээ ямаршье ажалай нормо (даабари) хүн бүхэнэй шангахан хүдэлхэдөө хүшэ хүрэмөөр байха зэргэтэй.

Теэд зарим колхозуудта үбһэшэдэй нормые, тэрэнэйнь түлөөһые таамаглаад лэ табижархидаг, үгышье һаа үни заяанда хуушаржа, ажалай бүтээсые дээшэлүүлжэ шадахагүй нормо, түлөөһэнэй гурим хэрэглэжэ байдаг. Гадна хүршэ хоёр колхоз аб адли эрхэ байдалда байгаад, тад ондоо ажалай нормо, түлөөһэнэй гурим хэрэглэдэг байха юм. Эдэ бүгэдэ үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын ажалай бүтээсые урагша татахагүй гээшэ.

Читын «Комсомолец» совхоздо үбһэ хуряалгада хүдэлһэн механизатор, трактористнарта иимэ гуримаар ажалайнь түлөөһэн үгтэнэ. Жэшээнь, «Беларусь» трактортa «К-2,1» маркын дүрбэн косилка шагтагалжа, даабариингаа ёһоор үдэртөө 26 га сабшаад байхадань, гектар бүриин 1 түхэриг 92 мүнгэ түлэдэг. «ДТ-54» трактораар «К-2,1» маркын дүрбэн косилка шэрэжэ, үдэртөө 45 га сабшахада, гектар бүхэнэй 1 түхэриг 10 мүнгэ түлэгдэнэ. Һурилэлгэдэ «СТУ-0,7» маркын стогометателиие «Беларусь» трактораар хүдэлгэжэ, үдэр соо 250 центнер үбһэ сомохо даабаряа дүүргэхэдэнь, центнер бүхэнэйнь түлөө 20 мүнгэ үгэнэ. Үбһэ сабшалга, тармалга, тэрэниие суглуулга, һурилэлгэ дээрэ хүдэлһэн трактористнарай нормоёо дүүргээд байхадань бултандань адли 50—50 түхэриг түлэдэг ушартай. Үдэрэйнгөө нормо дүүргэһэн тракторна косилка болон тармуур дээрэ хүдэлһэн хүнүүд трактористын салингай 45 процентые абадаг юм. Стогометатель дээрэ хүдэлһэн хүнүүд нормоёо дүүргэхэдээ 6-дахи разрядаар, хэлсэһээрээ, хүн бүхэн 29 түхэриг 04 мүнгэ абадаг байна.

Байгша ондо республикын колхоз, совхозууд хамтадаа 330 мянган тонно үбһэ хуряажа абахаар хараална. Тиихэдэ олохон ажахынууд Кударын аймагай «Путь к коммунизму» артелиинхидэй жэшээгээр адууһа малдаа 1,5—2 жэл соо бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхээр шиидэнхэй. Эды шэнээн үбһэ тэжээл бэлэдхэжэ абахын тула нилээд ехэ хүдэлмэри хэхэ, ажалай эмхидхэлые эрид һайжаруулха шухала болоно.

Мүнөө жэлдэ хаа хаанагүй тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэридэ машина, техникын хүсэ зүбөөр хэрэглэжэ, һайса оньһожоруулан, ажалай бүтээсые эрид дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Мүн колхоз, совхозуудта таатай зохид ажалай түлөөһэ тогтоохо шухала. Тиигэжэ илангаяа хура бороотой энэ жэлдэ үбһэ сабшалга, тармалга, һурилэлгын хоорондо забһар гаргахагүйн түлөө хэзээ хэзээнэйхиһээ эршэмтэйгээр тэмсэхэ болоно.

Ц. Доржиев,
экономическа наукын кандидат.

РЕДАКЦИДА ЕРЭҺЭН БЭШЭГҮҮ

Медпунктын хүдэлмэ һайжаруулха

Енгорбой тосхон аймаг соогоо мохол һуурин газарнуудай н болоно. Эндэ Закаменай «Друж колхозой хоёрдохи комплексно гадын гэшүүд, долоон жэлэй гуулиин багшанар, мүн бусад алба хаагшад ажаһуудаг юм. Т тэндэхи хүн зоной бэеын элүү хамгаалха хэрэг, элдэб үбшэн һэргылхэ хүдэлмэри тон муу табигданхай.

Ажалшадай дунда санитарно гээрэлэй хүдэлмэри ябуулагда гүй, медицинскэ темээр элдэб ци, элидхэл болон хөөрэлдөөн огто эмхидхэгдэдэггүй байха Һүүлэй үедэ медицинскэ хүдэл рилэгшын үгы дээрэһээ тэнд медпункт хаагдашоо. Тиигэжэ шэлһэн хүнүүд аяар арба гаран доной газар—Шара-Азарга гү, хори гаран модоной газарта б лаһан Санагын больница ош баатай болошонхой. Тиихэдэ хо гүүртэ, фермэ, отарануудта а ладаг малшад бүришье шахар байдалда орошоод байна. Ойро тын медицинскэ пункт ошохо г дэ, мори унаашье олдодоггүй.

Аймагай гүйсэдком Енгорб медпунктые нээхын тула дары х жээ абаха ёһотой.

Б. Доржиев.

Анхаралаа хандуулха болоо

Хориин аймагай Кульск тос шадар уушханай ханяада арга санатори байгуулагдаһаар хэд жэл болобо. Мүнөө үедэ тэнд гэр байранууд бараг һайнууд з даа, үмхирөө, муудаашьегүй, үш хэдэн жэлэй туршада ашаглал да хэрэглэгдэмээр. Гэбэшье са ториин хүтэлбэрилэгшэдэй өө дынгөө даажа байһан хэрэгтэ ё тэдыгээр хандадаг дээрэһээнь з рим гэр байра һандаржа, шор тооһондоо дарагдажа захал Ушарынь эндэхи байрануудта у удаанай жэжэ заһабари хэгдэ гүй, зарим сонхонуудайнь шэл һэрхэй. Гадна санаториин хор хуушаржа, унахадаа дүтэлөө, соонь элдэб бог шорой дүүрэн. сэрлиг набшаһа үгы шахуу.

Эндэ амарагшадта медицин туһаламжа хангалтагүйгөөр үз лэгдэнэ, тэдэнэр эдеэ хооло мууса хангагдана. Санатори тусхай врач үгы байһаар. Эдэ тагдалнуудые усадхаха туша элүүрые хамгаалгын эмхи зурга нуудай хүтэлбэрилэгшэдэй анхар лаа хандуулха саг тулаа.

Д. Цыбиков,
финансова таһагай хүдэлмэрилэгш

„БУРЯТ ҮНЭНДЭ“ БЭШЭҺЭНЭЙ ҺҮҮЛЭЭР

„Бурядай АССР-эй үхибүүдэй зурагуудые харуулха"

Иимэ гаршагтайгаар манай г зетын июниин 20-ной номерто тол логдоһон статья соо ВЛКСМ- ЦК-гэй, ВЦСПС-эй, РСФСР-эй Г гээрэлэй министерствын үүсхэлэ жэл бүри Москвада эмхидхэгдэ үхибүүдэй зураглан харуулгын вы тавкэдэ Бурядай АССР-эй үхибү дэй нэгэшье зураг, тэдэнэй модо һиилэһэн нэгэшье зүйлэй харуула дадаггүй байһан тухай хэлэгдээ.

Манай редакцида республикы Гэгээрэлэй министрын орлогш нүхэр Никоровэй мэдээсэһэн ёһоор, статья соо дурсагдаһан б римтанууд зүб байба.

Мүнөө жэл Москвада үнгэргэ дэхэ үхибүүдэй выставкэдэ «Үл гэршэн» гэжэ модон дээрэ һиилэһ Улан-Удын № 22 һургуулиин һ рагша В. Цыденовэй, «Дворник з мой» гэжэ тоһон шэрээр зураһа Хориин аймагай Хасууртын дун һургуулиин һурагша В. Коршуно вой зурагууд эльгээгдэбэ. Тиихэ мүн Улан-Удэ городой № 1 интер нат-һургуулиин һурагшадай оёһо бурят эхэнэрэй национальна ко тюм, выставкэдэ табигдаха юм.

„Заиграйн аймагай колхозуу юундэ һү багаар һаанаб?"

Тус аймагай колхозууд абаһа социалистическэ уялгаяа, илангая һү ехээр абадаг болохо талаа мүртэй юумэ хэнэгүй, малаа му гаар харууһалжа, урданайнгаа а дуу дабтажа байна гэжэ дээрэ дур сагдаһан гаршагтай шүүмжэлхы статья соо тэмдэглэгдэһэн байгаа.

Тэдэ баримтанууд шалгалтаа булта тодорбо. Тус статья КПСС эй айкомой бюро дээрэ зүбшэ хэлсэгдэжэ, шүүмжэлэл зүб дээр тоологдоо. Бэшэг соо заагдаһан ду тагдалнуудые усадхаха талаа хэмжээ-ябуулганууд хараалагдаба Колхозуудай партийна эхин орга низацинуудта малшадай дунд ниитэ-политическэ, соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэри һайжаруулха, түрүүшүү лэй дүй дүршэл үйлэдбэридэ үргэ нөөр нэбтэрүүлхэ тушаа хэмжээ абахыень дурадхагдаа гэжэ КПСС эй Заиграйн айкомой нэгэдэхи сек ретарь нүхэр Петров манай редак цида мэдээсэбэ.

Ленинэй орден шэнэ амжалтада зоригжуулна

Түнхэнэй аймагай «Восточные Саяны» колхоздо Дари Жадагаева эрхим ажалаараа суурхадаг. Энэ жэлэй 6 һара соо үнеэн бүриһөө 1370 литр һү тэрэ һааба. Үнгэрэгшэ хабар Дари Жалсановна Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй депутадаар һунгагдаа һэн. Ород, бурят арадуудай хани барисаанай 300 жэлэй ойн баяртай дашарамдуулан, Д. Ж. Жадагаева «Хүндэлэлэй тэмдэг» орденоор шагнагдаа. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: һаалишан Дари Жадагаева.

Г-Ж. Данзановай фото.

Эрхим амжалта түйлана

Республикынгаа түүхэтэ ойн баярай һайндэрэй урда тээ дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ оролсон эршэмтэйгээр хүдэлжэ, Байкало-Кударын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозойхид энэ үдэрые ажалай эрхим амжалтаар угтаа.

Энэ артелиин ажалшад, малшад гүрэндэ һү, мяха, ноохо, үндэгэ тушааха, худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид дүүргээд, түсэбһөө гадуур нилээд ехэ продукци Эхэ орондоо үгэнхэй.

Илангаяа колхозой һаалишад энэ үе соо эрхим һайнаар ажаллажа, жэлэй эхинһээ хойшо үнеэн бүриһөө 990 литр һү һаагаад, аймагайнгаа һаалишадай дунда түрүү һуури эзэлээ юм. Тэдэнэй дундаһаа аймаг соогоо эгээн түрүүлэн коммунистическэ ажалай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн 2-дохи һүнэй-товарна фермын һаалишад бүришье һайн амжалта түйлаа. Эндэхид жэлэй үнгэрһэн 6 һарын туршада үнеэн бүриһөө 1014 литр һү һаагаа. Тиихэдэ фермын түрүү һаалишан Плантонида Орлова 1275 литр, мүн Любовь, Анна Орловатан тус тустаа 1229—1169 литр һү үнеэн бүриһөө һаанхай. Эдэнэр эдэ түйлаһан амжалтаяа улам арьбадхан, июль, август һарануудта һү бүри ехээр һаахын түлөө тэмсэжэ, мүнөө үдэртөө үнеэн бүриһөө 12—14 литр хүрэтэр һаана.

Мүн колхозой хонишод, гахайшад, мал адуулагшад оролдосотойгоор ажаллана. Артелиинхид энэ жэлдэ тус бүридөө дунда зэргээр 85 килограмм шэгнүүртэй 312 гахай һайса таргалуулжа, гүрэндөө худалдаа. Тэрэшэлэн гүрэндэ тушаагдаһан эбэртэ бодо малайшье шэгнүүр 280—300 килограммһаа доошо бэшэ байгаа.

Е. Ненашев.

155 хонинһоо 155 хурган абтаа

Коммунистическэ партиин XXI съездээр баталан абтаһан манай ороной арадай ажахые хүгжөөхэ долоон жэлэй түсэб болзорһоонь урид дүүргэжэ, ниитын адууһа малай тоо толгойе олошоруулха, тэрээнһээ абтадаг ашаг шэмые бүри дээшэлүүлхэ гэһэн зорилго хүдөө ажалшад, малшадай урда табигдана. Энэ шухала зорилго хараадаа абажа, Хэжэнгын аймагай «Коммунизм» колхозой хонишод Ц-Х. Галданова, Ц. Цыренова гэгшэд колхозойнгоо хонин һүрэгые олошоруулхын түлөө социалистическэ мүрысөөндэ оролсон, мүнөө жэлдэ 100 эхэ хонин бүриһөө 200 хурьга абахабди гэжэ уялга абаһан байна. Эдэ хонишодой үнэтэ үүсхэлые аймагай колхозуудай хонишод халуунаар дэмжэһэн байна. Тэдэнэй тоодо эндэхи «Победа» артелиин түрүү хонишон Ц. Ванзатова энэ үүсхэлыень һайшаан дэмжээд, отарынгаа 100 эхэ хонин бүриһөө 200 хурьга түлжүүлхэ гэһэн үндэр социалистическэ уялга абаа һэн. Нүхэр Ванзатова хонин ажал дээрэ нилээд удаанай хүдэлжэ, дүй дүршэлтэй, шадамар бэрхэ хонишон болонхой. Мүнөө үедэ тэрэ Хүсөөтэ гэжэ һайн бэлшээритэй газарта 155 эхэ хонидые гансаараа харууһалжа байна. Жэлэй эхинһээ хойшо 100 эхэ хонин бүриһөө 100 хурьга абажа ехэ болгоод, эхэһээнь һалгаажа, колхозойнгоо хонин һүрэгтэ табинхай.

Энэ хонишон үглөөгүүр 4 час багта хонидоо бэлшээридэ гаргажа, һайн ногоотой газараар, бэлшээриень һэлгэжэ адуулна. Үдэрэй ехэ халуунда хонидоо байрадань асардаггүй, уһа горхондо дүтэ тиирүүлээд, үдэшэнь 10—11 час болотор бэлшээнэ.

— Хэнэйшье мэдэһээр, һүрэг соо хэзээшье нэгэ муу дорой хонин байдаг бшуу. Тиимэ шадал тамир муутай хонидые бэшэнһээнь илгажа, тусгаар тордидог, овёс эдюулдэг байнабди. Мүн июнь һарын тэнгэһээ эхилжэ бүхы хонидтоо хубаариинь зэргээр таряа талханай зүйл эдюулдэг болооб. Юуб гэхэдэ, үрэжүүлгын эхилтэр хонидоо таргалуулха хэрэгтэй байгаа. Тамираар һайн хонид ороондо оросотой, һубайрдаггүй, түлыншье томо, сула байдаг гээшэ. Мүнөө минии хаража байһан хонид хайшалагдаад, һаянай искусственна аргаар үрэжүүлэгдэжэ байна. Гол түлэб Хориин племенной станциһаа асарагдаһан үрөөр үрэжүүлэгдэнэ. Бүхы хонидоо богони болзорто үрэжүүлжэ дүүргээд, ноябрь, декабрь һара соо хэнзэ хурьгадые олоор абаха хүсэлэнтэйб,—гэжэ нүхэр Ванзатова хөөрэнэ.

Бурят оронойнгоо Россин гүрэнтэй һайн дураараа нэгэдэһээр 300 жэлэй ойн баярай һайндэрые һаяхан республикамнай тэмдэглэжэ, парти, правительствын зүгһөө дээдэ шан—Ленинэй ордендо хүртэбэ. Энээндэнь урмашан, манай хонишон нүхэр Ванзатова хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ байһанаа мэдүүлнэ.

Д. Цыренов,
Я. Имигеев.

Холынгоо бэлшээрые ашаглана

Урда жэлнүүдтэ уһа хомортойһоонь боложо Борьёогой ургаса, ногоо һайнтай бэлшээриин зарим газарнуудта хони, мал ёһоор адуулагдадагүй байгаа.

Харин байгша ондо эндэхи Сталинай нэрэмжэтэ колхозой түрүү хонишон Цыренжап Ешиева өөрынгөө отарын 953 эрье хонидые уһа хомортой холын бэлшээридэ абаашажа адуулхаар шиидээ һэн.

Мүнөө эндэ хура бороогой ехэ ороһонһоо хойшо ногоон һайнаар гараад, хонидыншье нилээд садажа, таргалжа эхилээ: Эндэхид бэлшээриингээ газарта автомашинаар уһа зөөжэ, хонидоо үдэртөө 2—3 дахин уһална.

Эдэ үдэрнүүдтэ нүхэр Ешиевагай отарынхид эрьенүүдэйнгээ ноохо хайшалжа дүүргэ. Эдэнэр хонин бүриһөө 2,7 килограмм ноохо хайшалха түсэбтэй аад, мүнөө эрьенүүдэйнгээ толгой бүриһөө дунда зэргээр 3 килограмм нарин, нарибтар ноохо абаа.

Гадна дүршэл ехэтэй хонишон Цыренжаб Доржиевна хонидойнгоо бэлшээриие зүбөөр эмхидхэн, үглөөнэй бүрэнхыһөө үдэшын харанхы болотор оролдосотойгоор адуулна.

Д. Цыремпилов.
Зэдэ.

Зураг дээрэ: Яруунын совхоздо тэжээгдэжэ байһан нугаһа, галуунууд харуулагдана.

З. Веснинагай фото.

Аха дүү арадуудай хани барисаан

Бурядуудай ханинар

Россин гүрэнтэй Бурят ороной нэгэдэлгэ бурят зоной ажаһуудалда ехэ удхашанартай байгаа. Ород таряашадай аша туһаар бурядууд таряан ажал эрхилдэг, оробоһо таряа таридаг болоһон юм. Мүн сана, тэргэ хэжэ һураһан байгаа. Мал ажал эрхилжэ байһан бурядууд мүн өөһэдынгөө дүй дүршэлые ород ханинартаа дамжуулан үгэдэг һэн. Эгээн түрүүлэн ородой түрүү интеллигенциин түлөөлэгшэд бурядуудай ажаһуудал, түүхэ, хэлэ шэнжэлэгшэд байһан юм.

Манай эндэ сүлэлгэдэ эльгээгдэһэн декабристнууд, тэдэнэй дунда аха дүү Бестужевтан бурят арадай дунда ехэ хүндэтэй, тэдэнэй ханинар болоһон байгаа. Аха дүү Бестужевтан ажахые эрхилхэ тэрэ үеын шэнэ арга, ёһо гуримтай буряд зониие танилсуулдаг, тэдэнэй дунда гэгээрэлэй хүдэлмэри ябуулдаг юм.

Аха дүү Бестужевтанай Сэлэнгэдэ ерэһэнһээ хойшо 120 жэл үнгэрбэ. Сэлэнгэ мүрэнэй зүүн эрьедэ, Ново-Селенгинскһээ таба модоной газарта тэдэнэр гэр, амбаар, мүн ажахын барилга бодхоожо, бурядуудтай хани ёһоной холбоо барисаа байгуулна. Урдань Бестужевтанай эдлэжэ байһан газарта мүнөө Сталинай нэрэмжэтэ колхозой фермэ оршоно. Бестужевтан талха таряа тарихадаа тэрэ сагай газар элдүүрилгын түрүү арга хэрэглэжэ, үндэр ургаса хуряадаг байба. Мүн огородой эдеэ тарижа ургуулдаг бэлэй. Хабар эртүүр парник соо овощь ургуулжа, эндэхи зониие ехээр һонирхуулаа һэн. Манай эндэ түрүүшынхеэ арбуз, дыни, үгэрсэ тарижа ургуулһан юм.

Бестужевтан меринос хони үсхэбэрилжэ эхилһэн байгаа.

Аха дүү декабристнууд түмэр, модо дархалха мастерской эмхидхэжэ, 30 гаран залуу бурят хүбүүдые модошо, түмэршэ дарханай, барилгашанай мэргэжэлтэй болгоо һэн. Бестужевтан эдэ хүбүүдтэ дархалха хэрэгсэлнүүдые түлөөһэгүйгөөр үгэдэг байгаа.

Николай, Михаил Бестужевтан бурядуудта туһалха гэжэ үнэн зүрхэнһөө оролдодог һэн. Декабристнуудай байһан үеэр лэ бурядууд таряа ургуулха дүй дүршэлтэй болоһон юм.

Аха дүү Бестужевтан Бурят орониие шэнжэлхэ талаар ехэ юумэ хээ. «Галуута нуур» гэһэн Николай Бестужевай очерк ехэ һонирхолтойгоор мүнөөшье уншагдадаг. Гадна бурят дуу, үльгэр домог бэшэжэ абаад, һүүлээрнь ород болгожо оршуулжа, хэблэлдэ толилогдоһон байха. Тиимэһээ тэрэниие бурядай түрүүшын фольклор бэшэгшэ гэжэ тоолоходо болоно. Н. Бестужев бурядай түүхэ, этнографи, фольклороор һонирхохоһоо гадна, хүдөө ажахые шэнжэлдэг байгаа. Тэрэнэй «Бурядуудай ажахы» гэһэн статья 1853 ондо толилогдоо һэн. Мүн Сэлэнгын аймагай хүдөө ажахые харуулһан тэрэнэй статья наһа барааһанайнь һүүлээр газетэдэ хэблэгдэһэн юм. Статья доторнь сабшалан, таряалан уһалха асуудалда ехэ анхарал хандуулагданхай.

Михаил Бестужев бурят ухибүүдые үзэг бэшэгтэ һургадаг байгаа.

Аха дүү декабристнууд Бестужевтан Бурят ороной түүхэ шэнжэлхэ хэрэгтэ ехэ һуури эзэлнэ.

Р. Тугутов,

ҮНДЭР ШАНДА ХҮРТЭГШЭ

КОЛХОЗОЙ БРИГАДИР

Хуудам хара һалхитай хабарай һэрюун үдэрнүүд үнгэржэ, зунай зүлгэ ногооной үе захалжа байба. Үглөөнэй шаргал улаан наран шанха өөдөө харбан, уужам үргэн талын үбсүүн дээгүүр туяа гэрэлээ гиигүүлһээр, үдэшынгөө түргэндэ ороод байгаа бэлэй. Тиигэбэшье Ара-Хэрээтын элдин хонгор голнуудаар адууһа малай түлэг бэлшэжэ ябахань харагдана. Хабатай һайнаар ургажа байһан хүхэ ногооной, таряа талханай гарасые хаража баясахаар. Ждановай нэрэмжэтэ колхозой дүрбэдэхи комплексно бригадын центр — Хаяа тосхон хүрэжэ ерэбэбди. Тосхоной жэрэгэр томо байшангууд нюдэнэй хараае татана. Эбтэй эетэй зон эндэ ажаһуудаг гэжэ таамаглан ойлгомоор. Тосхоной гудамжанууд сэбэр, таатай зохидоор табигдаһан гэрнүүдтэй, зарим айлнуудайнь газаагуур сэсэг набшаһаншье һуулгаатай...

— Цыбик-Доржи гэртээ үгы, хойгуураал, ажал дээрээ байгаа ёһотой, —гэжэ буурал сагаан толгойтой үбгэн,—«бригадиртнай хаанаб» гэжэ һурахадамнай харюусаба.

Нээрээшье үбгэнэй хэлээшэ зүйтэй байгаа. Бригадир Цыбик-Доржи Ринчиновичые саг зуура олохонь бэрхэтэй. энэмнай хооһон үгэ дэмы шашаад, үнэтэ сагаа миин үнгэргэдэггүй, дааһан хэрэгтээ дальдарангүй ородог хүн байшоо. Тиимэл тула Цыбик-Доржи Ринчинович өөрынгөө үнэн сэхэ шударгы ажалаараа гансашье түрэл нютаг соогоо алдартай, солотой болоо бэшэ, мүн Бичурынгаа аймагта мэдээжэ болонхой. Мүнөө суута бригадирай нэрэ соло бүхы республика дотороо суурхаба.

Россин гүрэнтэй Бурят ороной һайн дураараа нэгэдэһээр 300 жэлэй ойтой дашарамдуулан нүхэр Итыгиловэй аша үрэ ехэтэй ажалые үндэрөөр сэгнэжэ, парти, правительствомнай тэрэниие Ажалай Улаан тугай орденоор шагнаа.

Партиин үнэн сэхэ хүбүүн, коммунист Итыгилов хамтын ажалай эмхидхэгдэһэнһээ хойшо, 1930 онһоо эхилээд, түрэл нютагтаа таһалгаряагүйгөөр ажаллажа, олоной зөөриие арьбадхалсажа ябадаг. Ямаршье ажал хүдэлмэри дээрэ ябахадаа, энэ нүхэр арад зонтойгоо нягта халуун холбоо барисаатайгаар, тэдэнэй этигэл найдабариие хүндэтэйгөөр харюулжа ябадаг юм. Теэд мүнөөшье колхозойнгоо дүрбэдэхи комплексно бригадын бригадираар хүдэлмэрилжэ байхадаа, шударгы, сусаршагүй зоригтой байһанаа харуулжа ябана.

— Тулиха зобохо, баярлаха хүхихэшье ушарнууд яһала үзэгдөө даа. Зүгөөр мүнөө шулуун харгыдаа орообди даа,—гэжэ суута бригадир омогтойгоор мэдүүлнэ. — Ажалнай урагшатай, ажалша, малшаднай жаргалтай болоо. Бүрил урма зоригтойгоор ажаллаха байнабди. Абаһан уялгамнайшье ехэ, дүүргэхэшье аргатайбди...

Энэншье ойлгосотой. Ара-Хэрээтын колхознигууд үнэхөөрөөшье ажахыгаа түргэнөөр хүгжөөжэ байнхай. КПСС-эй ЦК-гэй сентябриин Пленумэй болоһон жэл, 1953 ондо тус колхоз юрэдөөл 811 мянган болгоо. Тиимолзо доходтой байбал, үнгэрһэн жэл 3 миллион 434 мянга болгоо. Тиихэдэ нэгэ миллион шахуунь колхозой дүрбэн бригадануудай нэгэ — дүрбэдэхи Цыбик-Доржи Ринчиновичын даажа ябадаг бригадаһаа ороһон байха юм.

Һаалишад, малшадайнгаа ажал зүбөөр эмхидхэжэ шадаһанай ашаар, нүхэр Итыгилов һүүлэй үедэ бүришье һайн амжалтануудые түйлэжа байна. Хабарай тарилгые 7—8 үдэрэй туршада сүм дүүргээд, тарилгын хойноһоо харууһые һайнаар эмхидхэжэ шадаа. Тиин мүнөө эмхитэй гуримтайгаар үбһэ хуряалгадаа оробо, тиигэжэ түрүүшын бухалнууд бодхоогдожо захалба.

Колхозой бригадир Цыбик-Доржи Ринчинович гансал хара ажалаа хараад байдаггүй юм. Тэрэ партийна бюрогой, правлениин гэшүүн байһан туладаа, арад зонойнгоо дунда ойлгууламжын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулдаг. Саг үргэлжэ бригадынгаа гэшүүдые гадаадын ба дотоодын элдэб һонинуудтай танилсуулжа, һонирхолтой хөөрэлдөөе үнгэргэжэ, ажал хүдэлмэри дээрэнь урмашуулжа байдаг. Эндэ ажалдаа шалгарагшадай, арадтаа магтуулагшадай тоо улам олошорно. Үни удаанай мал харууһалжа ябаһан һаалишад Цыпилма Шодоева, Бимбацоу Санданова болон бусад эрхим амжалтануудые түйлана. Эдэнэр үнгэрһэн жэлдэ үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2000—2400 литр һү һааһан байгаа һаа, мүнөө тэрэнээ улам дээшэлүүлхын тула оролдосотой һайнаар ажаллажа байнхай. Иимэнүүд жэшээнүүд олон.

Гүрэн түрынгөө хүндэтэ хайрада хүртөөд байхадаа, солото бригадир Цыбик-Доржи Ринчинович Итыгиловэй саашадаа бүри ехэ амжалта түйлэхэ, артелиингээ ажахые улам хүгжөөхын түлөө оролдохо байһаниинь лабтай.

И. Очорон.

Зураг дээрэ: Ц-Д. Р. Итыгилов.

ҮГЭДӨӨ ХҮРЭБЭ

«Коммунизм» колхозой (Ярууна) үнинэй гэшүүн Пунсык Ешеев мүнөө 60 гарабашье, түрэл колхоздоо шадаха зэргээрээ туһаламжа үзүүлһээр. Нүхэр Ешеев аяар хабар байхада Ангирай толгой гэжэ газарай 200 гектар газар уһалха даабари абахадаа, гектарай 20 центнер үбһэ абахаб гэжэ мэдүүлһэн байгаа. Мүнөө энэ газарайнь ногоон яһала һайнаар ургаһан байна. Нютагаархинай багсаахада эндэһээ гектарай 20 центнерһээ доошо бэшэ үбһэн абтахаар хараалагдана.

Иигэжэ үбгэн Ешеев хэлэһэн үгэдөө хүрэбэ.

Д-Н. Чимитов.

Манай хүршэнэртэ

ХУДАЙН ГОЛ

I.

Худайн голой хойто, урда бэеэр янза бүриин ягаа улаан сэсэгүүд намжааран сэсэглэжэ, хүдөөгэй хүхэ ногоон тала дайдые бүришье гоёон шэмэглэнэ. Голые уруудан һүрэг олон хони малнууд бэлшэжэ, зунай үдхэн шэмэтэ ногоондо садашаһан хэбэртэй, иишэ тиишээ хурган, дорюунаар дэбхэрэлдэнэ. Мүн үлгэн талын шэмэг—булжамуурай ирагуу һайхан дуунууд ягаашье зохидоор, шэхэнэй шэмэг болон дуулдаадхинаб.

Тэрээн хоорондуур хонишо бурят басаганай хонгёо һайхан аялганууд үглөөнэй тунгалаг агаарта сууряа татан зэдэлнэ.

Иигэжэ, энэ халюуран ногоорж о байһан тала дайдые харахадаа, үнөөхил эжэл түрэл, элдин хонгор Хэжэнгэ, Юрөөгэйнгөө голнуудые эзэлүүдгүй һанаад орхиноош. Теэд Худайн голой хойто, урда бэеэр бүри саашаа хүхэрэн манатажа байһан хада уулануд хүрэтэр захагүй үргэн таряалан хадалан юм. Энэнь эгээл уужам ехэ Борьёогой гү, али Түгнын сагаан таланууд шэнги харагдадаг. Мүн тэрэ захагүй үргэн полинуудай эгээл һайн газарнуудтань кукурузын полинууд нэмжыжэ, тэрээн хоорондуур хүхэ сэнхирхэн «Беларусь» тракторнууд дүнгинэн ябадаг.

Иимэл даа, мүнөөнэй Худайн гол! Үшөө тиихэдэ, эндэхи жэгдэ, тэгшэ харгыгаар шэнэхэн-шэнэхэн «Москвич» болон «Волга» машинанууд табилуулжа, мүнөө үеын Худайн голые бүришье дуутай, шуутай болгоно. Эдэнэй олонхинь үнэр баянаар ажаһуудаг колхознигуудай, хүдөөгэй механизаторнуудай өөһэдынь машинанууд юм.

Урдань, удаган бөөнэрэй уйлажа, дуулажа байдаг хубхай хооһон Худайн гол, мүнөө иигэжэ үнгэ түхэлөө хубилгажа, Совет засагай жэлнүүдтэ үнэр баян, үзэсхэлэн һайхан нютаг болоо ха юм.

Мүн арад зонойшье ажабайдал жэлһээ жэл бүри һайжаржа, айл бүхэн амбаар дүүрэн ороотой, торхоор дүүрэн тоһо зөөхэйтэй һуудаг болоол.

Гэхэтэй хамта, Худайн голойхид шэнэ долоон жэлдэ бүри шэнэ амжалтануудые түйлахын түлөө шармайн оролдоно. Теэд түйлахашье байһаниинь дамжаггүй. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр энэ гайхамшагта долоон жэлэй түрүүшын хабарые эмхитэй һайнаар үнгэргэжэ, илалтын замаар урагшаа дабшана.

Партиин XXI съездын һүүлээр Худайн голой хоёр дунда зэргын колхозууд нэгэдэжэ, томодхогдоһон колхоз болоһон юм. Колхознигуудай хүсэл дураар энэ хүдөө ажахын артельдэ түүхэтэ съездын нэрэ түрэ үгтэжэ, правлениин үүдэндэ КПСС-эй XXI съездын нэрэмжэтэ колхоз гэһэн гаршаг бии болоо бэлэй.

— «Хамтын юумэн хүсэтэй, олоной юумэн оншотой» гэдэгтэл, мүнөө нэгэдээд байхадаа, ниитымнай ажахыда угаа һайн байнал,—гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Василий Иванович Мадаев хөөрэнэ. Нүхэр Мадаев гушаад тухай наһанай, хүдэр залуу бэетэй, ажал хүдэлмэриин оншо хараае алдахагүй нүхэр даа. Дээдэ һургуули дүүргээд, партиин уряагаар хүдөө ажахыда хүдэлхэеэ ерэһэн юм. «Энэмнай ойро зуурын ошуул ерүүл ноён бэшэ, харин манайнгаа колхоздо бодото гэшүүн боложо ороһон түрүүлэгшэ гээшэ. Иимэ нүхэртэй нэгэн һаналтайгаар хүдэлхэдэшье зохид бшуу,— гэжэ эндэхи колхознигууд хэлсэгшэ.

Артелиин шэнэ правлениин, партийна организациин хүдэлмэридэ энэ түрүүшын хабар, тарилгын халуун үе бодото шалгалтань боложо үгөө. Колхозой правлени, тэрэнэй түрүүлэгшэ ямаршье бэрхэшээлнүүдые дабажа шадаха, эмхидхэхы шадабаритай байһанаа тарилгын үедэ харуулба.

Тэрээнэй ашаар тарилгые богони болзорто, эрхим шанартайгаар үнгэргэжэ, баян ургасын бата бэхи һуури табигдаа. Энэ хабар КПСС-эй XXI съездын нэрэмжэтэ колхоз 4700 гектарта шэниисэ, 1300 гектарта овёс, 700 гектарта кукуруза таряа.

Һүүлэй жэлнүүдтэ энэ үрэжэлтэ баян талада үнэтэ кукуруза нютагжажа, үндэр намаануудаараа Худайн голой полинуудые шэмэглэдэг болоо. Энээнэй амта шэмыень абаһан үхэр малнуудшье үнгэрһэн жэлэй силоснэ траншейнүүдые алгасангүй олодог.

Һая нэгэдээд байһан колхозой эгээл эрхим түрүү хүнүүдынь кукуруза тарилгын звенонуудые даагшадаар томилогдоо. Тэдэнэй нэгэниинь Александр Батынов. Харахада үхибүүн шарайтай аад, ямар ехэ зоримгой, ажал гэхэдэ сухарихагүй, абьяастай шадамар нүхэр гээшэб! Жэл бүри кукурузын үндэр баян ургаса абажа, аймаг сомондоо, нютаг голдоо мэдээжэ болонхой. Энэшье хабар Александр Батынов өөрынгөө участок дээрэ аммиачна уһа адхажа байгаад, тарилгые имагтал квадратно-гнездовой аргаар үнгэргөө. Мүн тэрэнэй жэшээгээр залуу кукурузашад Илья Баторов, Борис Михайлов, Ошоров, Хамируев гэшэд тарилгые саг сооонь, һайн шанартайгаар үнгэргэһэн байна. Мүнөө тэдэнэй участогуудта түрүүшын квадрадууд жэрылдэжэ, аржагар ногоон кукурузын эшэ набша нюдэндэ дулааханаар харагдана. Иигэжэ Сибириин үргэн дайдада эзэн янзаар айлшалжа ерэһэн кукурузын ургасые харахадаа колхозой түрүү һаалишад Мария Цыренова, Зоя Мотодоева гэгшэд «абаһан уялгаяа заатагүй дүүргэхэбди» гээд, бүришье урматайгаар зосоогоо шэбшэнэд. Эдэнэр урдань нютагай үүлтэрэй үнеэн бүриһөө 800—900 литр һү һаадаг байһанаа, мүнөө 2000—2100 литр һү үнеэн бүриһөө һаадаг болоо. Энэнь кукурузын аша үрэ ха юм.

XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой кукурузашад гектар бүриһөө 350 центнер ногоон эшэ набша абаха гэһэн социалистическэ уялгатай. Эндэхид «һанаһан хэрэгээ орхихогүй, һарбайһан гараа татахагүй» улад гэжэ батаар найдамаар.

II.

Нэгэдэмэл колхозой гол ажахы—таряан ажал. Гэхэтэй хамта, Худайн голойхид түрүүшынгээ эмхидхэлэй суглаан дээрэ нарин ба нарибтар ноохотой хони үсхэбэрилхэ хэрэгтэ онсо анхаралаа хандуулха гэжэ шиидэһэн байгаа. Хонин һүрэгөө олошоруулхын тула һайн үүлтэрэй хэдэн хуса, мүн түлгэ хонидые олоор абажа табяа. Энэ жэлдэ колхозой хонишод 100 эхэ хонин бүриһөө 100 гаран хурьга абажа, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлбэ.

— Хэнэйшье мэдэһээр, хони малшье харууһанай хүсөөр, «буруу булшантайгаар, даага далантайгаар» он жэлые үнгэргэжэ, хүхэ ногоогоо гэшхэдэг гээшэ аабдаа. «Муу адуушанай моринь хашан, мухар худагай уһань шабар» гэжэ урданай үгэ биибшии,—гээд округой суута хонишон Борис Бильдаев хөөрэнэ.

Шэнэ долоон жэлэй эсэстэ тус колхоз хонин һүрэгөө гурба-дүрбэ дахин олошоруулха гэжэ шиидэнхэй. Энэ түсэбэй бодото дээрээ бэелүүлэгдэхэ байһаниинь энэ жэлэй түрүүшын хабар элишэлэн гэршэлжэ үгэбэ. Хэрбээ үнгэрһэн жэлдэ Борис Бильдаев, Андрей Балтаев болон бусад хонин бүриһөө 5 килограмм 600 грамм ноохо хайшалбал, энэ жэл 6 килограммһаа доошо бэшые абахабди гэжэ лаб найдуулна.

— Урдань хара хагдан дээрэ бэлшээд, манай хонид хүйтэн үбэлые үнгэргэдэг, хатуу хабарые угтадаг байгаа. Мүнөөшни үдэшэ үглөөниинь хонидтоо нэмэлтэ тэжээл, үбһэ, зелёнко үгөөд, ногоон һолоомын узуурта бэлшээнэбди. Тиимэшье хадаа манай хонид «бөөрэ бүтүү, газаагаа гадартай», сэмбэгэрхэн сагаан ноохотой, пэдьхэгэрхэн юумэнүүд ябана бэшэ аал?—гэжэ Борис Бильдаев согтойхоноор хэлэнэ. «Аа, хото хорёоень хараад узыт!» гээд тэрэ үгэеэ саашань үргэлжэлүүлнэ—«урдань шангахан һалхинда найгажа байдаг хорёо соо хониднай үбэлжэдэг һэн, мүнөө отара бүхэн типовой һайн байрануудтай болоол. Тиигэбэшье Бурядай республикын малшадта үшөөл хүрэнэгүйбди»—гэжэ Борис Бильдаев өөрынгөө һанаашые сэхэ хэлээд, морхигорхон модон трубкаяа гаргажа, махоркын утаа баалюулна.

Хонин һүрэгөө олошоруулжа, колхозойнгоо баялигые арьбадхажа байһан, ажалдаа шалгарһан, арадтаа хүндэтэй алдарта хүнүүд Худайн голдо олон юм. Үнгэрһэн намар комсомолой путёвкоор комсомол хүбүүн Андрей Балтаев холын отарын хонишон боложо ошоһон юм. Мүнөө тэрэ хонишодой дунда дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлээд, үшөө шэнэ амжалтануудые түйлахаар зоригжонхой.

— «База хүнэй байра нэгэн, балта һүхын дэлисэ нэгэн» гэдэгтэл, колхознай хүгжэлтынгөө зам дээрэ ороод, шэнэ долоон жэлэй алхамаар урагшаа дабшана. Энэ хэрэгтэ манай хүдөөгэй коммунистнууд шиидхэхы үүргэ дүүргэнэ»—гэжэ колхозой партийна организациин секретарь нүхэр Босхолов хөөрэнэ.

Мүнөө Худайн голдо булаг шэнги бурьялжа байдаг залиршагүй ажалай сохисо улам шангадана. Тэдэнэй багашье, ехэшье амжалтаар бидэнэр баясажа, холын Усть-Ордын колхознигуудта, иигэжэл хэтынгээ жаргалые эдлэжэ, «айраг тарагаа, арьбан далангаа» дэлгэжэ байхыень хүсэнэбди.

Ц. ДАМБИЕВ,
Эрхүүгэй партийна дээдэ һургуулиин һурагша.

Хэниинь илагша ааб?

Ажалай үдэр дүүрэнхэй, хүн бүхэн гэр гэртээ яаран городой үйлсэнүүдээр иишэ тиишээ алхалалдана.

—Володя, хайшаа яарабаш? Ажалай дүүрэһэн хойно стадион ошое. Тэндэ городоймнай шамбай солбон хүбүүд, басагад түрүү һууриин түлөө мүрысэжэ байнхай,—гэжэ урдаһаань ерэһэн залуу хүбүүн нүхэртөө хандана.

— Ябае, мүрысөөн хэдыдэ эхилхэ юм?

— 7 часһаа...

Республикымнай 25 жэлэй ойн пэрэмжэтэ стадион. Эндэ ороходо стадионой талмай дээрэ шииpаг солбон хүбүүд, басагад бэе бэеэ һорижо, бүмбэгэ намнажа байба. Уданшьегүй городой предприятинуудай түлөөлэгшэдшье сугларжа, өөһэд өөһэдынгөө команда мүрысөөндэ табина. Мүрысөөн волейбол наадалгаар эхилбэ. Энэ нааданда «Динамын» хоёрдохи командынхид ПВЗ-гэй «Локомотив» командатай наадаба. Эдэнэрэй түрүүшынь уулзалга локомотивайхидай илалтаар дүүрэ. Амарһанай һүүлээр «Динамын» хүбүүд эмхи гуримтайгаар добтолжо, 15:13 гэһэн тоотойгоор шүүгээ. Эдэнэр дүн гаргалга дээрээ тэнсэжэ, дахинаа наадаха болобо. Гурбадахи уулзалгын болоходо «Локомотивай» команда шүүһэн байна. Тэрэшэлэн стадионой нүгөө таладань эхэнэр волейболистнууд хоорондоо мүрысөө. Эдэнэр сооһоо ПВЗ-гэй «Локомотив» командын басагад «Спартак» бүлгэмэй командые шүүгээ.

Үдэшэлэн тээ ПВЗ-гэй «Локомотив» командын эрэшүүл «Динамын» нэгэдэхи командатай волейболоор наадаа. «Динамо» командынхид наадынай эхилэн сасуу эмхи гуримтайгаар наадаһан байна. Эдэнэрэй түрүүшынь уулзалга 15:12 гэһэн тоотойгоор, «Динамо» командын илалтаар дүүрэ. Хоёрдохи уулзалгадань локомотивайхид шүүгээ.

— Хүбүүд, һайнаар наадаел. Ши намдаа хаяжа үгөөрэйш,—гэжэ «Динамо» командын капитан нэгэ хүбүүндээ хэлэнэ.

— Заа, сохижол мэдээрэйш!

Уданшьегүй гурбадахи уулзалгын наадан эхилбэ. Нааданшье түлэг дундаа, харагшад «сохииш», «абыш» гэлдэн эндэ тэндэһээнь хашхаралдана.

— Доржо, сохииш!—гэжэ «Динамын» командын түлөөлэгшэдэй нэгэн ара талаһаань хашхарна. Доржошье, өөдөө һурэн сасуугаа, агаарта дэгдэһэн бүмбэгэеэ шанха доошонь зүүн гараараа сохижорхибо. Шангаар сохигдоһон бүмбэгые нүгөөдэ командынхид абажа шадангүй, алдажархиба. Иигэжэ «Динамо» командынхид гурбадахи уулзалгаяа 15:0 гэһэн тоотойгоор нүгөөдүүлээ шүүбэ.

Дүрбэн уулзалгын удаа зооветеринарна институдай, «Динамо», «Молот», түмэр замай «Локомотив» командын волейболистнууд түрүү зэргэдэ ябана.

Зураг дээрэ: ПВЗ-гэй «Локомотив», «Динамо» командынхид наадажа байна.

Т. Бадмаин.

ШАТАР

РСФСР-эй эдир шатаршадай дунда болоно байһан мүрысөөнэй наймадахи уулзалга үнгэргэгдэбэ. Эрхим шатаршан Бухтин энэ уулзалгада Дагестанай шатаршан Захаровтай наадаһан байна. Захаров наадынай эхиндэ, һүүлдэшье яһала һайн байдалтай ябатараа алдуу гаргажа, Бухтиндаа шүүгдэшоо. Свердловскын шатаршан Чернин Русановые (Воронеж) шүүгээ.

Манай шатаршад сооһоо Амбаев Авонесянтай (Грозный) наадахадаа тэнсээ. Юра Вощенко Литвиненкодэ (Ростов-на-Дону) шүүгдэбэ.

Эдир басагадай дундаһаа эрхимлэжэ ябаһан Наташа Коноплева Айсинае (Ростов-на-Дону) шүүжэ, нэгэ очко нэмээбэ. Гурьянова (Тула) Игумновада, Самойлова (Владимир) Белкинада, Улымжиева Щербинада (Тула), Комольцева (Ярославль) Романовада (Тула) шүүгдээ. Тиихэдэ эдир шатаршад Смирнова—Конторович, Петрова—Шишитина гэгшэдэй парти тэнсээ.

Наймадахи уулзалгын удаа шатаршан Бухтин 8-һаа 8 очкотой, Чернин—$6^1/_2$, Амбаев (Улан-Удэ)—$4^1/_2$, Вощенко 3 очкотой болоод ябана.

Басагадай дундаһаа зургаадахи уулзалгын удаа Игумнова—$5^1/_2$, Коноплева—5, Белкина—$4^1/_2$, Щербина, Улымжиева гэгшэд тус тустаа 3—3 очкотой болоод ябана.

А. Игумнов.

Хилын саанаһаа

Гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй Женевэдэхи зүблөөн

ЖЕНЕВА, июлиин 15. **(ТАСС-эй тусхай корр.).** Забһарлалгын һүүлээр гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй зүблөөнэй хоёрдохи пленарна заседани мүнөөдэр болоо. Франциин гадаадын хэрэгүүдэй министр М. Кув де Мюрвиль түрүүлэгшээр һуугаа.

Франциин зүгһөө үгэ хэлэхэдээ, июниин 19-нэй советскэ дурадхал зүблөөн дээрэ хэлсэгдэхэ байна гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Гэбэшье Франциин түлөөлэгшэ эдэ дурадхалнууд тухай һанамжаяа хэлэхынгээ орондо, СССР-эй делегацида иигэжэ асуудал табяа. Июниин 19-нэй советскэ дурадхал Берлинэй асуудалһаа гадна, ниитэ Германиин комитет байгуулха тухай ябадал хараална. Энээн дээрэһээ болоходоо, зүблөөндэ хабаадагшад Германиин асуудалые бүхы дээрэнь дахяад хаража үзэхэ баатай болоно.

М. Кув де Мюрвилиин хэлэһэнэй һүүлээр А. А. Громыко үгэ абаа.

Баруун Берлинэй саг зуурын ёһо гурим тухай, ниитэ Германиин комитет тухай хэлсээ баталха талаар Советскэ правительствын һүүлшын дурадхалнуудта баруун гүрэнүүдэй делегацинууд мүнөө хүрэтэр ямар нэгэн тодорхой харюу үгөөгүй гэжэ бидэнэр анхарал хандуулһан байнабди гээд тэрэ хэлээ. Энэ юун дээрэһээ болоноб гэжэ асуухые хүсэнэбди гээд А. А. Громыко хэлэһэн байна. США-гэй, Англиин, Франциин делегацинууд ниитэ Германиин комитет байгуулха тухай зүблөөнэй эхилжэ байха үедэ хэлэдэг байһанаа иимэ комитет байгуулха тухай, тэрэнэй зорилгонууд тухай советскэ талаһаа тодорхой дурадхалнуудай оруулагдажа, энэ асуудалые бодотоор шиидхэхэ сагай тулажа ерээд байхада энэ һанамжануудаа юундэ хэрэгсээхээ болибо гээшэб гэжэ А. А. Громыко саашань асуугаа.

Франциин түлөөлэгшын үгэһэн тайлбаринууд энэ асуудалые зүбшэн хэлсэлгые болюулжа шадахагүй байна.

Ниитэ Германиин комитет асуудалнуудые али али талаһаа зүбшэжэ шиидхэхын тулада нэгэн адли эрхэтэй, адли арга боломжотой Германиин Демократическа Республикын болон Германиин Федеративна Республикын түлөөлэгшэдһөө тус комитет бүридэхэ ёһотой гэһые баруун гурбан гүрэнэй делегацинууд зүбшөөнэ гү гэжэ бидэнэр мэдэхые хүсэнэбди. Хэрбээ энээнииe тэдэнэр буруушааһаар байгаа һаа, дурсагдаһан комитедтэ түлөөлэгдэһэн али али тала тэгшэ эрхэтэй байха ёһотой гэһэн ябадалые буруушаадаг баруун гүрэнүүд ямар юумэһээ айдаг байһанаа манда тайлбарилжа үгэг лэ? Али нэгэ талын булюу эрхэтэй байхаар иимэ комитет байгуулагдаа һаа, хэлсээ хэжэ шадаха орган боложо шадаха гээшэ аал?

Үшөө нэгэ асуудал табихые хүсэнэб. Эбэй договор Германида баадхагдаха ёһогүй гэжэ баруун гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд нэгэтэ бэшэ мэдүүлһэн байна. Энээнииe Советскэ Союз хододоо баримталдаг байһаниинь мэдээжэ. Эгээл иимэһээ Германитай эбэй договор баталха хэрэгые бэлэдхэхэ асуудалнуудые ниитэ Германиин комитедэй хаража үзэхыень Советскэ Союз дурадхадаг байна бшуу. Энэ дурадхалые баруун гүрэнүүд юундэ дэмжэнэгүй гээшэб?

Эдэ асуудалнуудай табигдахань яһала ойлгосотой. Ушар байдалые элирүүлхые, баруун гүрэнүүдэй хараа бодол тодорхойлхые бидэнэр хүсэхэ байнабди. Таанадай үгэһэн тайлбаринууд энэ асуудал зүбшэн хэлсэлгые дүүргэхэ үндэһэ баримта үгэжэ шадахагүй байна.

А. А. Громыкын һүүлээр К. Гертер үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ мэдүүлээ. А. А. Громыкын асуудалда бодомжотой харюу үгэхын тулада хамагай түрүүндэ Кув де Мюрвилиин табиһан асуудалда СССР-эй делегациһаа харюу абаха гээшэ «ехэ шухала байна» гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Ниитэ Германиин комитет байгуулха тухай СССР-эй делегаци асуудал табиха юм гэжэ зүблөөн мэдээгүй байшоо гэжэ США-гэй гүрэнэй секретарь хэлэһэн байна.

Түрүүлэгшэ С. Ллойдые өөрынгөө һанамжые хэлэхыень гуйгаа. Би үгэ хэлэхээ хүсээшьегүй байгааб, зүгөөр хэлэхэдэмни болохо байна гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Берлинэй асуудалые ниитэ Германиин комитет байгуулха асуудалтай СССР-эй делегаци юундэ холбоотойгоор табинаб гэжэ мэдээ һаа һайн байгаа гээд Британска делегациие толгойлогшо мэдүүлээ.

Баруун гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдэй асуудалнуудта харюусахадаа А. А. Громыко иигэжэ хэлээ:

Баруун Берлин тухай болон ниитэ Германиин комитет болон тэрэнэй хүдэлмэри тухай асуудал хоорондоо таһаршагүй холбоотой гэжэ зүблөө хэжэ байгшадтаа бидэнэр нэгэтэ бэшэ тайлбарилхые оролдодог байгаабди. Нэгэтэ бэшэ хэгдэһэн тайлбаринууд болон мэдүүлгэнүүдһээ, тэрэшэлэн зүблөөнэй забһарлалгын үедэ хэгдэһэн мэдүүлгэһээ энэ асуудал яһала тодо болоһон байха ёһотой байгаа гэжэ бидэнэр һанаха байнабди.

Хэрбээ ямар нэгэн ойлгогдоогүй асуудалнуудай гарадаг, зүблөөнэй хүдэлмэри удааруулхын тулада иимэ асуудалнуудай табигдадаггүй, харин манай хараа бодолые хүсэдөөр элирүүлхын тулада табигдадаг байгаа гээшэ һаань, энээн тушаа би нэмэлтэ тайлбари үгэхые хүсэхэ байнаб. Баруун Берлин тухай, эбэй договор тухай асуудалнуудай зүбшэн хэлсэлгын үедэ ниитэ Германиин комитет байгуулха тухай асуудал гараһан байгаа. Тиимэ болохолоороо, энэ асуудалые бидэнэр түрүүшынхеэ табижа байна бэшэбди. Энэ асуудал гэнтэ табигдаба гэжэ хэлэгдэхэ болоод байгаа гээшэ һаа, энэ һэдэлгэ ямаршье үндэһэ баримтагүй байна. Энэ асуудал гэнтэ табигдаагүй.

Хоёр асуудалай таһаршагүй холбоотой байһан тухай А. А. Громыко саашань хэлээ. Хэрбээ ниитэ Германиин комитедтэ Германиин хоёр гүрэнэй хоорондо хэлсээн хэгдэжэ, Германитай эбэй гуримшуулга хэхэ тухай, Германитай эбэй договор баталха тухай асуудалаар һайн үрэ дүн туйлагдаад байгаа гээшэ һаань, Германитай эбэй договор баталха аргатай болохо байһаниинь һэжэглэхээр бэшэ байна. Германитай эбэй договор баталагдабал Берлинэй асуудал, тодорхойлон хэлэбэл, Баруун Берлин тухай асуудал хүсэдөөр шиидхэгдэхэ байгаа. Бидэнэр энээн тухай һанамжануудаа хэлэхэдээ, манай мэдүүлгэнүүдэй тон эли тодо байхые оролдодог байгаабди. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев мэдүүлгэнүүдые хэхэдээ энээн тушаа нэгэтэ бэшэ эли тайлбаринуудые үгэһэн байгаа.

Манай энэ тайлбари г-н Ллойдые, г-н Гертерые, г-н Кув де Мюрвилие, мүн энээн тушаа этигэдэггүйшүүлые хангажа шадаха, шадахагүй байһыень би мэдэнэгүйб гэжэ А. А. Громыко хэлээ. Тус асуудалые бидэнэр иимээр ойлгодог байнабди. Иимэ тайлбари үгэһэнэйнгөө һүүлээр манай табиһан, манай ехээр һонирходог асуудалнуудта харюу болон тайлбаринуудые бидэнэр абахабди гэжэ би найдаха байнаб.

Ниитэ Германиин комитет тухай советскэ дурадхал Германиин асуудалые, тэрэ тоодо Германиие нэгэдүүлхэ асуудалые бүхы дээрэнь зүбшэн хэлсэхэ гэһэн удхатай гү гэжэ табигдаһан асуудалда харюусахадаа А. А. Громыко иигэжэ хэлээ:

Энэ асуудалда нэгэл харюу үгтэжэ, иимэ удхатай бэшэ гэжэ харюусахаар байна гэжэ би һанаха байнаб. Германиин нэгэдэл тухай асуудалые — немецүүдэй өөһэдэйнь хэлсэхэ ёһотой асуудалые зүбшэхэ гээшэһээ ямаршье үрэ гарахагүй, энэ ушар али али таладашье туһатай бэшэ гэжэ бидэнэр һанаха байнабди.

Эбэй договор тухай асуудалаар хэлэхэ болоо һаа, энэ асуудалые бидэнэр ямаршье үедэ хэлсэхээр бэлэн байнабди. Эбэй договор тухай асуудал улам бүри шухала удхашанартай боложо байна.

А. А. Громыкын хэлэһэнэй һүүлээр, М. Кув де Мюрвиль, С. Ллойд үгэнүүдые хэлээ. Зүгөөр СССР-эй делегациие толгойлогшын табиһан эли тодо асуудалнуудта харюу үгэхэһөө тэдэнэр хулжаһан байна.

С. Ллойдто харюусахадаа, эбэй договорой проектын 22-дохи статья ниитэ Германиин комитет байгуулха тухай дурадхалда зүрюу бэшэ байхаһаа гадна, Германиие нэгэдүүлхэ эрхээ Германиин арадай бэелүүлхэ арга боломжо өөһэдтэнь олгохо ябадал хараална. Ниитэ Германиин комитет байгуулхада энэ арга боломжо тэдэндэ олгогдохо байна бшуу. Германида хамаатай, тэрэ тоодо Германиие нэгэдүүлгэдэ хамаатай асуудал хаража үзэхэ эрхэ Германиин арадта олгохо тухай ондоо һанамжын байгаа һаань, тэрэниие хэлэхэдэ болохо байна. Германиин арадта иимэ эрхэ олгохо шухала байһан тухай Советскэ правительствода ямаршье һэжэглэл байхагүй. Энээн тухай Баруун гүрэнүүд ондоо һанамжатай гэжэ бидэндэ мэдээжэ. Энэ һанамжыень бидэнэр зүбшөөжэ шадахагүй байнабди, юуб гэхэдэ энэ ушар Германиин арадта тааруугүйгөөр хандаһан ябадал болохо байна. Ниитэ Германиин комитет байгуулха тухай дурадхал оруулхадаа Германида хамаатай асуудалнуудые шиидхэлгэдэнь немецүүдтэ дүрбэн гүрэнэй туһаламжа үзүүлхыень бидэнэр хүсэһэн байгаабди гэжэ А. А. Громыко онсолон тэмдэглээ. Баруун гүрэнүүд энэ асуудалаар ондоо хараа бодол баримталдаг гэжэ бидэнэр мэдэнэбди. Тэдэнэр имагтал немецүүдэй өөһэдэйнь шиидхэхэ асуудалнуудые хаража үзэн шиидхэхые хүсэдэг байна. Арад зоной асуулта хэхэ тухай, ниитэ Германиин комитедэй зорилго тухай Баруун гурбан гүрэнүүдэй министрнүүдэй урда тээнь оруулһан дурадхалнууд имагтал немецүүдэй шиидхэхэ асуудалнуудые өөрынгөө гарта абаха эрмэлзэлгэтэй байһыень харуулна. Бидэнэр иимэ дурадхалнуудые зүбшөөжэ шадахагүй байнабди. Юуб гэхэдэ, дурадхалнууд немец арадай эрхые хизаарлаха, үнэн зүбөөр хандаха юрын ёһондо, немецүүдэй эрхэ хүндэлхэ ябадалда оройдоошье тааралданагүй.

Зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалаар зүблөөндэ хабаадагшадай үшөө хэдэ хэдэн ажаглалтануудые хэһэнэй һүүлээр заседани хаагдаа.

Удаадахи пленарна заседанидаа июлиин 16-да сугларха гэжэ министрнүүд хэлсээ.

МНРП-гэй политбюрогой тогтоол

УЛАН-БАТОР, июлиин 16. (ТАСС). Монгол Арадай Республикын 40 жэлэй ой 1961 оной июлиин 11-дэ гүйсэхэ юм. Энэ ойн хүндэлэлдэ зорюулан бүхы Монгол орон дотор соёлой добтолго үнгэргэхэ гэжэ Монголой арадай-революционно партиин ЦК-гэй гурбадахи пленум энэ оной хабар шиидхэһэн байгаа.

Соёлой добтолго үнгэргэхэ тухай Монголой арадай-революционно партиин ЦК-гэй политбюрогой дэлгэрэнгы тогтоолые «Үнэн» газетэ үсэгэлдэр толилоо.

Хүн зоной эрдэм болбосоролые дээшэлүүлхэ, ажалшадые коммунистическэ ёһоор хүмүүжүүлгые эрид һайжаруулха, үмсын зөөритэй байха ябадалай, мухар һүзэгэй, хуушанай абари заншалай нүлөөндэ эсэргүүсэн, патриотизмын, интернационализмын, хамтадаа ажаллалгын үзэл сурталаар хүн зониие хүмүүжүүлхын түлөө тэмсэхэ, һургуулинуудай, научно-шэнжэлэлгын эмхи зургаануудай хүдэлмэри һайжаруулха, литература болон искусствые саашадань хүгжөөхэ гээшэ соёлой добтолгын зорилго болоно гэжэ тогтоол соо заагдана.

Отто Бухвицда Уласхоорондын ленинскэ шан барюулагдаба

БЕРЛИН, июлиин 16. (ТАСС). Немецкэ хүдэлмэришэнэй хүдэлөөндэ үнипэй хабаадагша, эб найрамдалай, арадуудай хоорондын хани барисаанай түлөө элитэ тэмсэлшэ Отто Бухвицда «Арадуудай хоорондын эб найрамдал бэхижүүлһэнэй түлөө» Уласхоорондын ленинскэ шан барюулалгын баярай ёһолол мүнөөдэр Берлиндэ болоо. Эб найрамдал аршалан хамгаалхын, бэхижүүлхын түлөө тэмсэлдэ элитэ ехэ габьяатай байһанайнь түлөө Отто Бухвицда Уласхоорондын ленинскэ шан үгтэхэ болоһон байгаа.

Эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэдэй немецкэ соведэй түрүүлэгшэ профессор Г. Барвих баярай ёһололые нээхэдээ, тобшо үгэ хэлээ. Тиигээд Уласхоорондын ленинскэ шан олгохо комитедэй түрүүлэгшэ академик Д. В. Скобельцындэ үгэ үгөө.

Отто Бухвицда шан олгохо тухай Уласхоорондын ленинскэ шан олгохо комитедэй тогтоолые Д. В. Скобельцын уншаа.

Отто Бухвицда шан олгохо тухай мэдээсэлые бүхы түрүү хүн түрэлтэн угаа ехэ ханангяар угтаа. Отто Бухвицын гайхамшагта ажал-ябуулга немецкэ болон уласхоорондын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй хүгжэлтэтэй, эб найрамдалай, социальна дэбжэлтын түлөө арадуудай тэмсэлтэй таһаршагүй холбоотой юм гэжэ Д. В. Скобельцын немец хэлэн дээрэ хэлэһэн байна.

Уласхоорондын ленинскэ шангай лауреат Отто Бухвиц үгэ хэлэхэдээ, һайниие хүсэһэнэй, мүн халуун амаршалгын түлөө үнэн зүрхэнһөө баясхалан хүргөө. Уласхоорондын ленинскэ шан хадаа эб найрамдалай түлөө тэмсэлшын абажа болохо эгээн лэ дээдэ шан мүн болоно гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

Намда энэ шангай үгтэһэн ушар Германиин Демократическа Республикын хүдэлмэришэн ангиин, демократическа Германиин национальна фронтодо нэгэдээд, эб найрамдалай, арадуудай хоорондын хани барисаанай түлөө тэмсэжэ байһан хэдэн миллион хүнүүдэй габьяае нэгэн доро мэдэрһэн ябадал болоно гэжэ Отто Бухвиц тэмдэглээ.

Хододоо, бүхы наһан соогоо Советскэ Союзай арадуудта талархадаг байхаб гэжэ хэлэхэдэнь суглаагшад нэрьесэ альга ташаа.

Эб найрамдалай түлөө, арадуудай үгэеэ ойлголсолгын, хани барисаанай түлөө саашадаа тэмсэхэб гэжэ О. Бухвиц найдуулаа.

КНР-эй шэнэ уридшалан һануулга

ПЕКИН, июлиин 16. (ТАСС). Синьхуа агентство иигэжэ дамжуулна. КНР-эй Гуандун провинциин Сишацюньдао аралда ородог Юнсиндао, Дундао, Наньдао, Бэйдао аралнууд дээгүүр Холбоото Штадуудай далайн-сэрэгэй флодой харуулай самолёт июлиин 16-най 9 час 45 минутада ниидэһэн байна.

Америкын сэрэгэй самолёдой иимэ хорото ааша гаргажа байһан дээрэһээнь шанга шэнэ уридшалан һануулга хэхые КНР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын түлөөлэгшэдэ даалгагдаа.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Нью-Йоркдо нээгдэһэн СССР-эй наука, техникэ, культурын выставкэ

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн талаһаа) хүдөө ажахын машинануудай таһагта. Выставкын үүдэндэ.

ТАСС-эй фотохронико.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26, Телефоны редакции редактора —46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря —27-37, отделов: партийной жизни—34-05, сельского хозяйства и советского строительства—47-59, промышленности и транспорта, пропаганды, информации— 3 5-14, культуры—24-74, писем и рабселькоров —40-49, отдел переводов, корректорская —35-95, бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н01093. Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. № 5008.